



Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.



Europejski Rok Aktywności Osób Starszych
i Solidarności Międzypokoleniowej 2012



Zestawienie danych z badania ilościowego

Łukasz Ostrowski: lukasz.ostrowski@uw.edu.pl

Warszawa

Projekt finansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego



Analizy przygotowane przez Łukasza Ostrowskiego

Koordynacja projektu: Łucja Krzyżanowska (Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „e”)

Nadzór merytoryczny: Beata Tokarz-Kamińska (Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „e”)

Korekta i redakcja: Aurelia Hołubowska

Raport z badania „ZOOM na UTW” jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne 3.0 Polska (CC BY-NC 3.0 PL). Utwór powstał w ramach Programu „ZOOM na UTW” realizowanego przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „e” przy wykorzystaniu środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Zezwala się na wykorzystanie treści raportu – pod warunkiem zachowania niniejszej informacji. Treść licencji jest dostępna na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „e”:

Od 2002 roku realizujemy projekty społeczno - kulturalne w całej Polsce.

Szkolimy, przyznajemy dotacje, wydajemy książki. Tworzymy i promujemy nowe modele działania w sferze kultury.

Prowadzimy projekty, które wynikają z naszych pasji i obserwacji świata. Jesteśmy wierni ważnym dla nas wartościom: autentyczności, wysokiej jakości propozycji i czerpaniu satysfakcji z naszych działań.

Współpracujemy z animatorami kultury w całym kraju, mamy stabilnych partnerów, doświadczenie i umiejętności. To wszystko pozwala nam eksperymentować, wyznaczać nowe trendy i wcielać w życie odważne pomysły. Od 2008 roku blisko współpracujemy ze środowiskiem UTW w ramach programu „Seniorzy w akcji” finansowanego przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności. Organizujemy warsztaty dla liderów i słuchaczy UTW, wspieramy integrację UTW na poziomie regionów oraz przyznajemy dotacje promujące zaangażowanie społeczne i wolontariat wśród słuchaczy UTW. Dobrze znamy to środowisko, a naszą wiedzę wykorzystaliśmy, przeprowadzając badanie.

Więcej informacji: www.e.org.pl

Spis treści

01	Wprowadzenie.....	4
02	Jak rozwija się w Polsce ruch UTW?.....	8
03	Jakie cele stawiają sobie UTW?.....	11
04	Jaką formę prawną przyjmują UTW?.....	12
05	Ilu słuchaczy mają UTW?.....	14
06	Kto uczęszcza na zajęcia UTW?.....	16
07	Co mają w ofercie UTW?.....	19
08	Czy UTW działają społecznie?.....	26
09	Jak UTW ustalają program?.....	32
010	Jak są finansowane UTW?.....	34
011	Ile słuchacze płacą za UTW?.....	38
012	Kto prowadzi UTW?.....	39
013	Z kim współpracują UTW?.....	42
014	Jak się promują UTW?.....	44
015	Jakie plany mają UTW i co je ogranicza?.....	45
016	Załącznik 1 – zestawienia tabelaryczne.....	48
017	Załącznik 2 – ankieta.....	52

01 | Wprowadzenie

O projekcie

Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „ę” w kwietniu 2012 roku rozpoczęło realizację projektu badawczego **„ZOOM na Uniwersytety Trzeciego Wieku”** finansowanego w ramach programu „Obserwatorium Kultury” ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Projekt był realizowany we współpracy naukowej z Instytutem Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego. Został także objęty honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich prof. Ireny Lipowicz.

Uniwersytety trzeciego wieku (UTW) pełnią rolę ważnych centrów kulturalno-edukacyjnych dla osób starszych. Umożliwiają seniorom nie tylko aktualizację wiedzy i zdobywanie nowych umiejętności, ale także aktywne uczestnictwo w życiu społeczności lokalnych. UTW stają się coraz bardziej powszechną formą aktywizacji seniorów. W 2012 roku w Polsce działało ich około 400 i gromadziły blisko 90 tys. słuchaczy.

Pomimo że UTW działają w Polsce już od 37 lat, wciąż brakuje przekrojowych badań, które pozwoliłyby pokazać środowisko UTW w całej jego różnorodności, opisać różne modele funkcjonowania UTW i zastanowić się nad ich rolą w społecznościach lokalnych¹. Dlatego postanowiliśmy podjąć wyzwanie i przeprowadzić badania UTW.

Celem, który sobie postawiliśmy, było **bliższe przyjrzenie się** uniwersytetom trzeciego wieku, lepsze **poznanie** i **pokazanie ich różnorodności** oraz **potencjału – dokonanie kompleksowej diagnozy środowiska UTW**. Chcieliśmy również zastanowić się, przed jakimi **wyzwaniami** stoją obecnie liderzy UTW, jakie widzą **potrzeby i kierunki rozwoju**. Szukaliśmy także odpowiedzi na pytania o **rolę UTW w społecznościach lokalnych**, o to, w jaki sposób budują kapitał społeczny w swoich społecznościach i w jakim zakresie, jaka jest ich rola w rozwijaniu współpracy pomiędzy różnorodnymi instytucjami i organizacjami działającymi na poziomie lokalnym i regionalnym, jakimi metodami aktywizują seniorów i odpowiadają na ich potrzeby kulturalne. Wierzymy, że badanie to nie tylko dostarczy cennych informacji środowisku UTW, ale też pozwoli stworzyć przestrzeń do publicznej debaty o aktywności osób starszych.

Uważamy, że tematyka dotycząca uniwersytetów trzeciego wieku jest ważna z kilku powodów. Po pierwsze, polskie społeczeństwo starzeje się i **konieczna jest dyskusja o metodach aktywizacji osób starszych**, a UTW są właśnie jedną z form owej aktywizacji. Po drugie, rok 2012 ogłoszony został **Europejskim Rokiem Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej**, a w Polsce obchodzony jest także jako **Rok Uniwersytetów Trzeciego Wieku**. Jest to więc idealny moment na rozpoczęcie dyskusji o UTW. Po trzecie, ważną motywacją była dla nas również **dotychczasowa współpraca** Towarzystwa Inicjatyw Twórczych „ę” z seniorami i środowiskiem UTW.

¹Wcześniejsze analizy dotyczące UTW można znaleźć m.in. w:
Beata Ziębińska, *Uniwersytety Trzeciego Wieku jako instytucje przeciwdziałające marginalizacji osób starszych*, Katowice 2007.
Marta Lenart, *Raport z diagnozy uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce*, Nowy Sącz 2009.

Metodologia projektu

Badanie składało się z czterech modułów:

1. ankieta internetowa;
2. badania jakościowe przeprowadzone w 12 wybranych UTW;
3. kompleksowe badanie wizerunku UTW w mediach;
4. analiza semiotyczna materiałów promocyjnych przygotowywanych przez UTW.

Poniższa tabela prezentuje wszystkie wykorzystane metody badawcze.

Tabela 1. Metodologia projektu

Metoda
Ankieta internetowa na próbie 282 UTW
Studia przypadków w 12 wybranych na podstawie wyników ankiety internetowej UTW
Analiza semantyczna wizerunku UTW w prasie – analiza 200 artykułów: 100 z 2012 i 100 z 2011 roku z prasy ogólnopolskiej i regionalnej w proporcji 3
Analiza semiotyczna materiałów przygotowywanych przez UTW

W ramach projektu zaplanowano także zorganizowanie **dwóch paneli eksperckich** z udziałem specjalistów, którzy w różny sposób zajmują się kwestiami związanymi z seniorami, pracą ze społecznością lokalną, animacją kultury oraz kapitałem społecznym. Pierwszy panel odbył się w kwietniu 2012 i był poświęcony przygotowaniu ankiety internetowej. Drugi zorganizowano w grudniu 2012 roku – był poświęcony dyskusji nad głównymi wnioskami płynącymi z badania.

Powołana została także **Rada Konsultacyjna**, w skład której weszli członkowie UTW oraz przedstawiciele Ogólnopolskiego Porozumienia UTW i Ogólnopolskiej Federacji Stowarzyszeń UTW. Uważamy, że powołanie do Rady przedstawicieli UTW pozwoliło uwzględnić głos środowiska UTW już na etapie planowania badania.

O raporcie

Prezentowany raport został przygotowany na podstawie wyników ankiety internetowej skierowanej do wszystkich uniwersytetów trzeciego wieku. **Do badania zaprosiliśmy UTW**, które znalazły się na liście opracowanej przez Ogólnopolskie Porozumienie UTW i Ogólnopolską Federację Stowarzyszeń UTW przed Kongresem Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Lista ta została uzupełniona o informacje, które posiada Towarzystwo „e” ze względu na swoją wieloletnią współpracę z UTW. Utworzoną w ten sposób bazę poddaliśmy weryfikacji: sprawdziliśmy aktualność danych i uzupełniliśmy brakujące informacje. Ostatecznie na liście znalazło się 380 UTW. Jest możliwe, że tworząc listę pominęliśmy niektóre UTW – zwłaszcza te mniejsze, niezrzeszone i niedysponujące stroną internetową. Jednak zgodnie z naszą wiedzą stworzona baza obejmowała niemal wszystkie UTW działające w 2012 roku.

Następnie tradycyjną pocztą wysłaliśmy zaproszenia do wzięcia udziału w badaniu do wszystkich UTW z bazy; w liście znajdowała się także informacja o samym badaniu. Kolejnym krokiem było wysłanie mailowych zaproszeń do wypełnienia ankiety internetowej (CAWI). Każdy UTW otrzymał unikalny token, co pozwoliło nam na bieżąco monitorować stopień realizacji badania. Wysyłaliśmy także maile przypominające o ankiecie, a do uniwersytetów, które nie odpowiadały na ankietę lub nie podały swojego adresu e-mail, dzwoniliśmy. Badanie zostało przeprowadzone w okesie od maja do października 2012 roku. **Ankietę wypełniły 282 UTW – próba została zrealizowana w 74%.** Okazało się, że 8 UTW znajdujących się na liście już nie istnieje lub zawiesiło działalność. Z 40 UTW pomimo prób nie udało się nam skontaktować. Z 47 UTW skontaktowaliśmy się, ale nie udało nam się ich przekonać do wzięcia udziału w badaniu. Interpretując wyniki badania, należy wziąć pod uwagę, że ankietę rzadziej wypełniały uniwersytety działające na wsi – faktycznie jest ich 11%, w zrealizowanej próbie tylko 4%.

Ankieta była wypełniana przez osoby mające wiedzę na temat działania uniwersytetu (np. koordynator, prezes, kierownik). Składała się z kilku bloków²:

- metryczka,
- informacja o ofercie UTW,
 - wykłady,
 - zajęcia,
 - imprezy,
- wolontariat i praca społeczna słuchaczy,
- praca społeczna na rzecz UTW,
- diagnozowanie potrzeb słuchaczy,
- finanse (w tym kwestie odpłatności za zajęcia),
- zatrudnienie/polityka kadrowa UTW,
- władze UTW,
- współpraca UTW z innymi instytucjami,
- promocja UTW,
- cele UTW,
- plany na kolejne lata,
- bariery ograniczające działanie.

Zestaw pytań opracowywano w kilku etapach. Rozpoczęliśmy od panelu eksperckiego, w którym udział wzięli: prof. Barbara Szatur-Jaworska (Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego), dr Zofia Zaorska (gerontolog i honorowy prezes Polskiego Stowarzyszenia Pedagogów i

² Ankieta znajduje się w załączniku nr 2.

Animatorów KLANZA, wieloletni kierownik Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku), dr Marek Rymsza (Instytut Stosowanych Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego, Instytut Spraw Publicznych) oraz Janusz Byszewski (kurator Laboratorium Edukacji Twórczej Centrum Sztuki Współczesnej w Warszawie). Każdy z ekspertów w różny sposób zajmuje się kwestiami związanymi z seniorami, pracą w społecznościach lokalnych, animacją kultury oraz kapitałem społecznym. Poza tym w seminarium wzięli udział badacze uczestniczący w projekcie, a także zespół Towarzystwa „ę” zajmujący się programami skierowanymi do seniorów. W trakcie panelu wspólnie zastanawialiśmy się nad tematami kluczowymi dla badania i pytaniami badawczymi, które warto byłoby umieścić w ankiecie. Następnie zespół badaczy „Zoom na UTW” przygotował pierwszą wersję ankiety, wysłaną następnie do członków Rady Konsultacyjnej złożonej z przedstawicieli środowiska UTW z prośbą o komentarz. Większość uwag członków Rady została uwzględniona w ostatecznej wersji ankiety, którą rozesłano do uniwersytetów.

Ankieta została przeprowadzona za pomocą platformy LimeService, specjalistycznego narzędzia do tworzenia ankiet internetowych.

Na niniejszy raport składają się analizy i zestawienia przygotowane na podstawie danych zebranych w trakcie badania ilościowego. Raport jest jednym z trzech raportów cząstkowych stanowiących podstawę do opracowania raportu zbiorczego, w którym w syntetyczny sposób zostaną zaprezentowane najważniejsze wnioski z całego badania.

Wszystkie dane umieszczone w raporcie dotyczą roku akademickiego 2011/2012, chyba że w tekście zaznaczono inaczej.

Większość analiz wykonana jest na próbie $n=282$ wypełnionych ankiet. Ze względu na wysoki stopień realizacji próby przyjmujemy, że wnioski, jakie wyciągamy na tej podstawie, mogą być uogólnione na wszystkie UTW.

Na niektóre pytania część respondentów nie udzieliła odpowiedzi. W takim wypadku liczba ankiet, na podstawie których wyciągane są wnioski, może być mniejsza niż $n=282$. Przy wszystkich wynikach podana jest liczebność próby, która była podstawą do wyciągania wniosków.

Niektóre analizy dotyczą wszystkich 372 działających UTW (wykluczono 8 UTW, które zakończyły działalność). Jeśli taka sytuacja miała miejsce, zostało to wyraźnie zaznaczone w tekście.

UTW w liczbach

Prawie **400 uniwersytetów** w całej Polsce.

Blisko **90 000 słuchaczy**.

Ponad **18 000 wykładów** rocznie.

Ponad **9000 grup zajęciowych** rocznie.

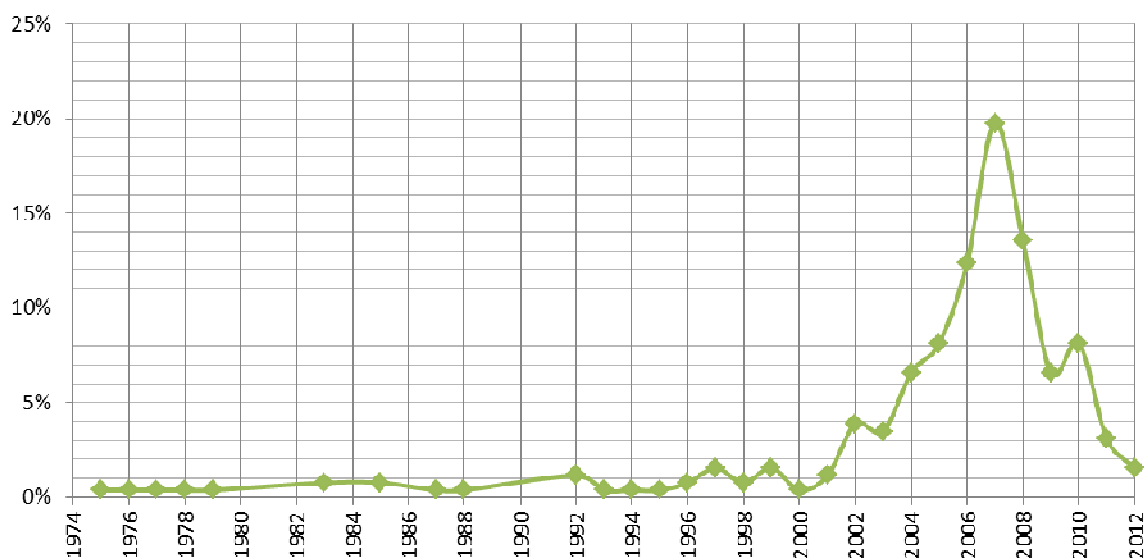
Ponad **10 000** różnego rodzaju **impresz i wydarzeń** rocznie.

Ponad **7000 osób pracujących społecznie na rzecz społeczności lokalnej**.

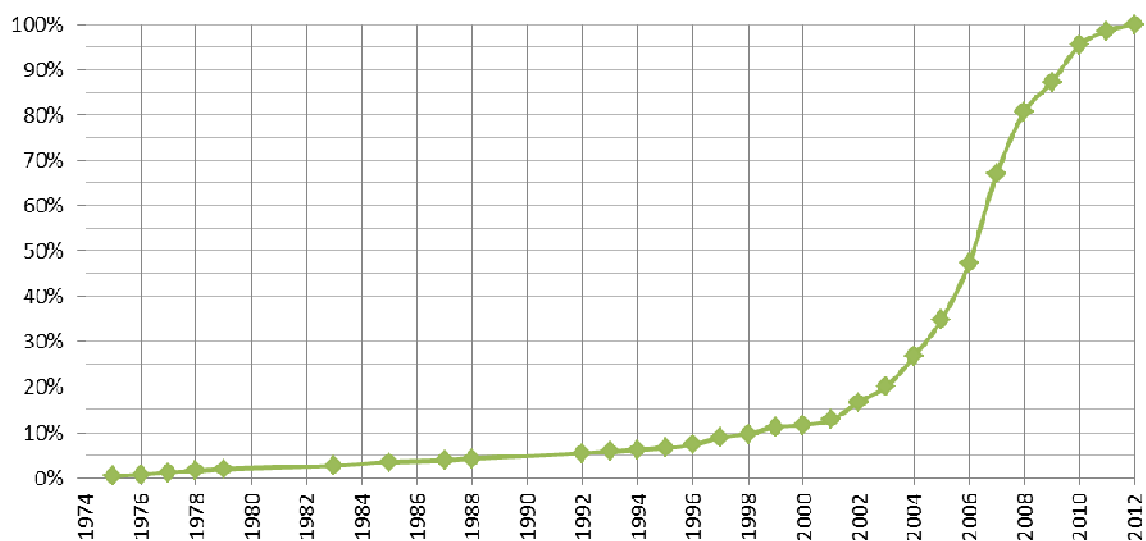
02 | Jak rozwija się w Polsce ruch UTW?

Historia uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce sięga 1975 roku. W latach 80. i 90. ruch UTW rozwijał się w Polsce raczej powoli, na przełomie stuleci w kraju było zaledwie kilkadziesiąt uniwersytetów. Gwałtowny przyrost liczby UTW nastąpił po 2002 roku. Kulminacja miała miejsce w 2007 roku – powstało wówczas więcej UTW niż przez pierwsze 25 lat rozwoju ruchu.

Wykres 1. Dynamika przyrostu UTW – ile UTW powstało w roku...



Wykres 2. Odsetek UTW, które powstały przed rokiem...



Na „eksplozję” UTW mogło mieć wpływ kilka czynników. Przede wszystkim:

- wzrost liczby emerytów** w Polsce. W roku 2000 było ich 4,6 mln, w 2005 – 5,4 mln, a w 2010 już 6,4 mln³;
- wsparcie systemowe dla UTW.** W 2005 roku Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności (PAFW) uruchomiła **program wspierający UTW**, który ma na celu promowanie działań edukacyjnych i aktywizujących skierowanych do osób starszych oraz promowanie społecznego zaangażowania osób 55+. W latach 2005–2008 w ramach konkursu grantowego skierowanego do uniwersytetów trzeciego wieku przyznanych zostało 131 dotacji⁴.

W ostatnich latach tempo przyrostu nowych UTW spadło. Być może najmłodsze UTW jeszcze nie okrzepły, nie zostały dostrzeżone przez Porozumienie oraz Federację UTW i w związku z tym nie zostały zaproszone do naszego badania. Możliwe jednak, że luka w ofercie dla seniorów, którą zapełniały UTW, została już zagospodarowana, lub że ruch UTW czeka na kolejny impuls rozwojowy.

Jak dotychczas ruch UTW rozwija się niemal wyłącznie w miastach. Na wsi działa 11% wszystkich UTW. Instytucje te są obecne zarówno w metropoliach, jak i w miasteczkach. Jednak akcent należałoby tu położyć raczej na miasteczka – połowa UTW działa w miastach do 50 tys. mieszkańców.

Wielkość miejscowości	Liczba UTW	Liczba mieszkańców w (w mln)	Liczba mieszkańców 50+ (w mln)	Liczba mieszkańców w 50+ na jeden UTW (w tys.)
Wieś	40	15,2	4,8	121
Miasto poniżej 20 000 mieszkańców	98	5,0	1,8	18
Miasto 20 000–49 999 mieszkańców	90	4,3	1,5	17
Miasto 50 000–99 999 mieszkańców	34	3,3	1,2	35
Miasto 100 000–199 999 mieszkańców	20	3,0	1,1	56
Miasto 200 000–499 999 mieszkańców	26	3,5	1,3	52
Miasto 500 000–999 999 mieszkańców	29	2,7	1,0	36
Miasto powyżej 1 000 000 mieszkańców	35	1,7	0,7	19
Ogółem	372	38,5	13,6	36

Uwaga: analiza obejmuje wszystkie 372 działające UTW.

UTW są więc o wiele lepiej dostępne w miastach niż na wsi. Tylko w nielicznych wsiach seniorzy mogą korzystać z oferty takich instytucji – zdecydowana większość mieszkańców wsi jest tej możliwości pozbawiona. Przyczyną jest prawdopodobnie formuła UTW wymagająca dość dużej liczby słuchaczy i związany z nią niewystarczający popyt na UTW na wsi (zbyt małe miejscowości, zbyt mało chętnych, mniej osób wykształconych). Na wsi jest również mniej instytucji, przy których mogą powstawać uniwersytety.

Warto zwrócić uwagę na to, że dostępność UTW zależy również od wielkości miasta. Jeśli jako przybliżoną miarę dostępności przyjąć liczbę seniorów, która przypada na jeden UTW, okaże się, że najłatwiejszy dostęp do oferty uniwersytetów mają seniorzy w Warszawie oraz w miastach do 50 tys. mieszkańców. W Warszawie statystykę podnoszą zapewne UTW prowadzone przez szkoły wyższe oraz

³ Dane za: GUS (2012), *Emerytury i renty w 2012*.

⁴ Więcej o programie na stronie: <http://www.pafw.pl/programy/program/203>.

dzielnicowe ośrodki kultury. Z kolei w małych miastach dostępność wynikać może po prostu z rozmiaru miejscowości – to miasta wystarczająco duże, by mieć UTW, ale o stosunkowo małej liczbie seniorów. Przykład Warszawy i małych miast sugeruje, że istnieje jeszcze duży potencjał rozwoju dla UTW w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców.

Nie w całej Polsce ruch UTW rozwija się równie prężnie. Dotychczas najwięcej uniwersytetów powstało w województwach mazowieckim, śląskim, dolnośląskim i wielkopolskim. Jest to zrozumiałe, ponieważ są to województwa z dużymi i kluczowymi miastami.

Jeśli jednak wziąć pod uwagę liczbę mieszkańców powyżej 50. roku życia, która w województwie przypada na jeden UTW, okaże się, że pomysł UTW bardzo dobrze przyjął się także w lubuskim i opolskim.

Bez względu na przyjętą miarę rozwoju ruchu UTW zdecydowanie w tyle pozostają województwa świętokrzyskie, podlaskie i podkarpackie. Tam seniorom najtrudniej jest skorzystać z uniwersytetu. Świętokrzyskie, jak wynika z danych Stowarzyszenia Klon/Jawor, to jedno z tych województw, w których jest najmniej zarejestrowanych organizacji pozarządowych⁵. Może to częściowo tłumaczyć małą liczbę UTW na tych terenach. Nie widać natomiast wyraźnego związku między liczbą uczelni wyższych a liczbą UTW.

Województwo	Liczba UTW	Liczba mieszkańców (w mln)	Liczba mieszkańców 50+ (w mln)	Liczba mieszkańców 50+ na jeden UTW (w tys.)
Mazowieckie	64	5,3	1,9	29
Śląskie	41	4,6	1,7	42
Dolnośląskie	38	2,9	1,1	28
Wielkopolskie	32	3,5	1,1	36
Małopolskie	31	3,3	1,1	36
Kujawsko-pomorskie	22	2,1	0,7	33
Pomorskie	21	2,3	0,8	36
Łódzkie	20	2,5	1	48
Lubuskie	19	1	0,4	19
Lubelskie	17	2,2	0,8	45
Podkarpackie	14	2,1	0,7	50
Warmińsko-mazurskie	13	1,5	0,5	37
Opolskie	13	1	0,4	28
Zachodniopomorskie	13	1,7	0,6	48
Podlaskie	8	1,2	0,4	52
Świętokrzyskie	6	1,3	0,5	79
Ogółem	372	38,5	13,6	36

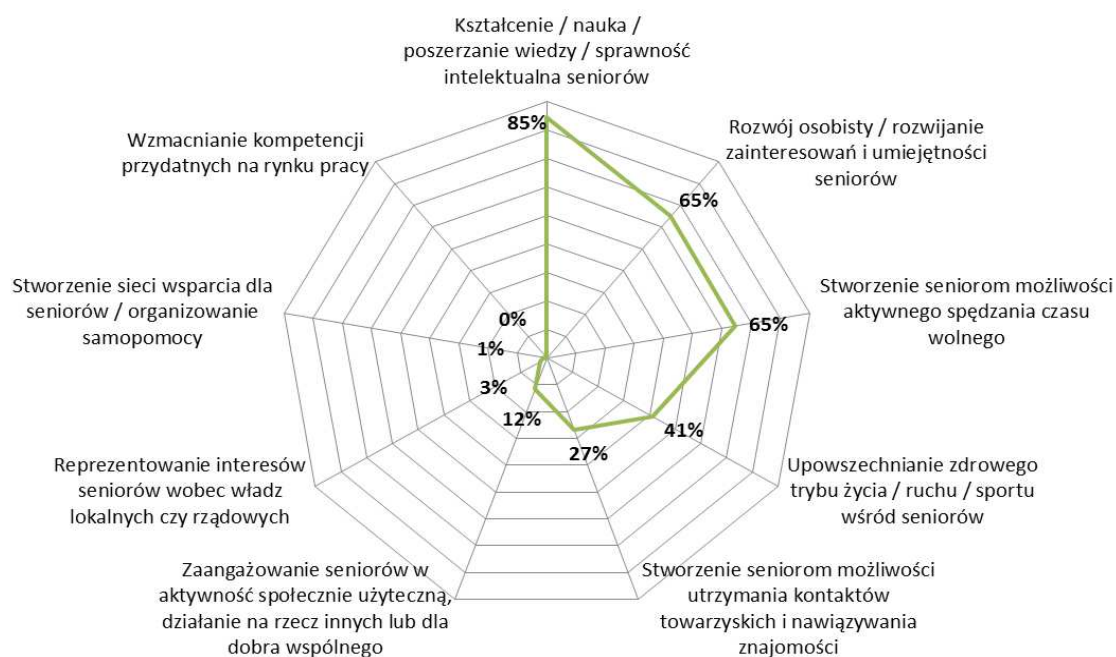
Uwaga: analiza obejmuje wszystkie 372 działające UTW.

⁵ Por. Klon/Jawor (2011), *Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych. Raport z badania 2010*, http://civicpedia.ngo.pl/files/civicpedia.pl/public/raporty/podstawowefakty_2010.pdf, (dostęp 30.11.2012).

03 | Jakie cele stawiają sobie UTW?

Chociaż nazwa „uniwersytety” sugeruje, że UTW są placówkami kształcenia ustawicznego, ich cele są znacznie bardziej zróżnicowane niż w przypadku typowej uczelni wyższej. Co prawda nasi respondenci najczęściej wskazywali cele związane z edukacją („kształcenie / nauka / poszerzanie wiedzy / sprawność intelektualna seniorów” oraz „rozwój osobisty / rozwijanie zainteresowań i umiejętności seniorów”), jednak znaczna część UTW jako równorzędne wskazywała cele, które kojarzą się bardziej z domem kultury, klubem lub organizacją społeczną niż uczelnią wyższą. Wśród nich znajdują się: „stworzenie seniorom możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego”, „upowszechnienie zdrowego trybu życia / ruchu / sportu wśród seniorów”, „stworzenie seniorom możliwości utrzymywania kontaktów towarzyskich i nawiązywania znajomości” oraz wyraźnie rzadziej „zaangażowanie seniorów w aktywność społecznie użyteczną, działanie na rzecz innych lub dla dobra wspólnego”.

Wykres 3. Cele UTW



Odpowiedź na pytanie: Uniwersytety trzeciego wieku w swojej działalności stawiają sobie różne cele. Proszę zaznaczyć stwierdzenia, które najlepiej opisują cel Państwa UTW [proszę zaznaczyć trzy najważniejsze].

Respondenci bardzo rzadko jako jeden z trzech najważniejszych celów UTW wskazywali: „reprezentowanie interesów seniorów wobec władz lokalnych czy rządowych”, „stworzenie sieci wsparcia dla seniorów / organizowanie samopomocy” i „wzmacnianie kompetencji przydatnych na rynku pracy”. Oznacza to, że albo UTW wcale nie stawiają sobie takich celów, albo są one dla nich mniej ważne.

04 | Jaką formę prawną przyjmują UTW?

Uniwersytety trzeciego wieku najczęściej działają jako organizacje pozarządowe. Najczęściej są to samodzielne stowarzyszenia, bardzo rzadko fundacje. Wiele UTW korzysta „z parasola” jakiegoś większego stowarzyszenia lub fundacji – w takim przypadku prowadzenie UTW jest tylko jedną z wielu aktywności podejmowanych przez organizację pozarządową.

Jaka jest forma organizacyjno-prawna Państwa UTW?		Liczba	%
54%	UTW jest samodzielnym stowarzyszeniem	116	41%
	UTW jest fundacją	2	1%
	UTW działa w ramach innego stowarzyszenia lub fundacji	33	12%
19%	UTW działa w ramach publicznej uczelni wyższej	20	7%
	UTW działa w ramach niepublicznej uczelni wyższej	34	12%
22%	UTW działa w ramach domu / ośrodka kultury	48	17%
	UTW działa w ramach biblioteki	3	1%
	UTW działa w ramach instytucji pomocy społecznej	1	0%
	UTW działają w ramach innej jednostki powołanej przez Urząd Gminy / Miasta	11	4%
	UTW jest filią innego UTW	10	4%
	Inna forma	4	1%
Ogółem		282	100%

Co piąty UTW podlega instytucji samorządowej. Zazwyczaj jest to dom kultury, ale zdarza się również, że UTW działa w ramach biblioteki lub innej jednostki powołanej przez urząd gminy/miasta. Na przekór swojej nazwie UTW najrzadziej działają przy uczelniach wyższych. Mniej niż co piąty UTW faktycznie jest częścią uniwersytetu. Nieco częściej jest to uczelnia niepubliczna niż publiczna.

W początkach rozwoju ruchu UTW w Polsce uniwersytety bardzo często zakładane były jako samodzielne stowarzyszenia. Z czasem ta forma traciła na popularności. Obecnie uniwersytety coraz częściej działają w ramach innego stowarzyszenia lub fundacji oraz są zakładane przez uczelnie niepubliczne. Być może prywatne uczelnie starają się w ten sposób uzupełnić związany z niżem demograficznym niedobór studentów dziennych. Wśród UTW założonych przed rokiem 2000 aż 57% stanowiły samodzielne stowarzyszenia, podczas gdy w ramach innego stowarzyszenia działało 3%, a przy prywatnych uczelniach 7%. Po 2007 roku te proporcje wyraźnie się zmieniły – 38% nowo powstałych UTW to samodzielne stowarzyszenia, 13% działa przy większych organizacjach pozarządowych, a 17% założyły uczelnie prywatne.

UTW przy uczelniach wyższych powstają oczywiście częściej w dużych miastach niż w małych miejscowościach, w których uczelnie wyższe są rzadkością. W miastach liczących od 100 tys. do 1 mln mieszkańców ponad połowa UTW działa przy uczelni (28% przy publicznej, 25% przy prywatnej), natomiast sporadycznie UTW powstają przy samorządowych instytucjach kultury (2%). Z kolei w małych miejscowościach, do 20 tys. mieszkańców, sytuacja przedstawia się zupełnie inaczej – UTW

bardzo rzadko powstają przy uczelni (9%), a wyraźnie częściej przy ośrodkach kultury (25%). W miastach średniej wielkości, od 50 tys. do 100 tys. mieszkańców, zdecydowanie najwięcej jest UTW stowarzyszeniowych (67%).

Niezależnie od formy prawnej wyraźna większość UTW jest związana z uczelnią wyższą. Jeżeli UTW nie działa w ramach uniwersytetu, to podpisuje z uczelnią porozumienie o współpracy i patronacie. W rezultacie tylko co trzeci UTW nie jest formalnie związany z uczelnią wyższą.

Czy UTW ma podpisane porozumienie o współpracy i patronacie z uczelnią wyższą?	Liczba	%
Tak	128	48%
Nie	84	32%
UTW w ramach uczelni	54	20%
Ogółem	266	100%

05 | Ilu słuchaczy mają UTW?

W przeciętnym UTW kształci się średnio 230 słuchaczy. Oznacza to, że do blisko 400 polskich UTW w roku akademickim 2011/2012 uczęszczało około 90 tys. osób. To imponująca liczba – nawet w zestawieniu z 1,7 mln studiujących obecnie na wyższych uczelniach. Jednocześnie warto sobie uświadomić, że w Polsce żyje obecnie 13,6 mln osób powyżej 50. roku życia. Z prostego rachunku wynika, że z UTW korzysta jedna na 150 osób w tym wieku. Nie każdy musi być słuchaczem uniwersytetu, jednak widać, że przestrzeń dla rozwoju UTW jest jeszcze olbrzymia.

Liczba słuchaczy UTW w roku akademickim 2011/2012	
Średnia	230
Mediana	140

UTW są bardzo różnorodne pod względem liczby słuchaczy – są wśród nich zarówno małe „kółka” skupiające 10 osób, jak i olbrzymy obsługujące nawet 2000 osób rocznie. Przeważają oczywiście te mniejsze – cztery instytucje na dziesięć liczą do 100 słuchaczy. Co dziesiąty UTW ma ponad 50 słuchaczy.

Liczba słuchaczy UTW w roku akademickim 2011/2012	Liczba	%
1–100	108	39
101–200	71	25,6
201–500	71	25,6
ponad 500	27	9,7
Ogółem	277	100

Liczba słuchaczy UTW wyraźnie zależy od roku powstania instytucji. Im uniwersytet starszy, tym przeciętnie ma więcej słuchaczy. UTW, które powstały przed rokiem 2000, mają średnio aż 569 słuchaczy, podczas gdy nowe UTW, powstałe po 2007, tylko 158. Może to oznaczać, że „stare” uniwersytety wykorzystały czas, by umocnić swoją pozycję, zdobyć rozpoznawalność i pozyskać lojalnych słuchaczy. Jednak z pewnością ma znaczenie również fakt, że najstarsze UTW powstawały głównie w dużych miastach – ich dzisiejszy rozmiar jest wypadkową długiego stażu i dużego popytu, który może zapewnić tylko metropolia.

Liczba słuchaczy ze względu na rok powstania UTW	Średnia	Mediana
1973–2000	569	350
2001–2006	255	180
2007–2012	158	120

Poniżej 20 000	93	81
20 000–49 999	190	141
50 000–99 999	226	249
Powyżej 1 000 000	285	230

Tę ostatnią interpretację potwierdza wyraźny związek między liczbą słuchaczy a wielkością miejscowości, w której działa uniwersytet. W małych miejscowościach średnia liczba słuchaczy wynosi tylko 93, podczas gdy w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców UTW ma przeciętnie 491 słuchaczy.

Średnia liczba słuchaczy UTW podlega również pewnemu zróżnicowaniu regionalnemu. Korzystając z tej wiedzy, można postarać się oszacować dostępność, a zarazem potencjał rozwojowy UTW w poszczególnych województwach. Znając średnią liczbę słuchaczy i liczbę UTW, można też z pewnym przybliżeniem oszacować liczbę słuchaczy UTW w danym województwie. Przyrównując tę wartość do liczby osób po 50. roku życia, można ocenić jak powszechnie w danym województwie korzysta się z UTW. Z takich szacunków wynika, że najczęściej z oferty UTW korzystają seniorzy w województwie lubuskim – tu 1 osoba po 50. roku życia na 62 jest słuchaczem UTW. Największe pole do rozwoju UTW ma województwo świętokrzyskie – tam tylko 1 senior na 380 jest słuchaczem.

Województwo	Liczba UTW na liście (liczba zbadanych UTW)	Średnia liczba słuchaczy	Liczba słuchaczy ogółem (w tys.) (oszacowanie)	Liczba osób 50+ (w tys.)	Liczba osób 50+ na jednego słuchacza UTW (oszacowanie)
Lubuskie	19 (10)	301	5,7	356	62
Pomorskie	21 (18)	322	6,8	764	113
Warmińsko-mazurskie	13 (11)	323	4,2	483	115
Śląskie	41 (24)	327	13,4	1708	128
Kujawsko-pomorskie	22 (18)	250	5,5	727	132
Mazowieckie	64 (48)	206	13,2	1881	143
Wielkopolskie	32 (25)	213	6,8	1150	169
Zachodniopomorskie	13 (10)	277	3,6	619	172
Łódzkie	20 (17)	271	5,4	969	179
Dolnośląskie	38 (27)	155	5,9	1080	184
Małopolskie	31 (20)	179	5,6	1110	200
Podkarpackie	14 (9)	238	3,3	696	209
Opolskie	13 (8)	111	1,4	365	254
Lubelskie	17 (16)	159	2,7	764	282
Podlaskie	8 (7)	178	1,4	416	293
Świętokrzyskie	6 (7)	208	1,2	474	380
Ogółem	372 (275)	230			

Uwaga: analiza wykorzystuje dane dotyczące wszystkich 372 działających UTW oraz odpowiedzi udzielone przez n=275 ankietowanych.

06 | Kto uczęszcza na UTW?

Uniwersytety trzeciego wieku są zdecydowanie domeną kobiet. W przeciętnym UTW odsetek mężczyzn wśród słuchaczy wynosi 15%. Aż w 9 na 10 UTW odsetek mężczyzn wśród słuchaczy nie przekracza 20%. Można szacować, że na UTW w Polsce w roku akademickim 2011/2012 na zajęcia i wykłady uczęszczało około 74 tys. kobiet i 14 tys. mężczyzn.

Odsetek mężczyzn wśród słuchaczy		
0–5%	30	11%
6–10%	81	29%
11–15%	59	21%
16–20%	76	27%
21–100%	31	11%
Ogółem	277	100%

Źródło: Odpowiedź na pytanie: Proszę oszacować, jaki % słuchaczy UTW stanowią: 1) kobiety, 2) mężczyźni.

Mniejsza aktywność mężczyzn na UTW może mieć kilka przyczyn.

1. Po pierwsze, mężczyźni żyją krócej niż kobiety. W 2011 roku przeciętna długość życia wynosiła 72,4 lat dla mężczyzn i 80,9 dla kobiet⁶.
2. Po drugie, kobiety dłużej cieszą się lepszym zdrowiem niż mężczyźni. Świadczy o tym wskaźnik długości trwania życia w zdrowiu⁷, zgodnie z którym osoby w wieku 65 lat mogą oczekiwać, iż ponad połowę dalszego życia przeżyją w zdrowiu (dla kobiet ten wskaźnik jest o prawie 2 lata wyższy niż dla mężczyzn⁸).
3. Mężczyźni generalnie są mniej aktywni niż kobiety, a na starość te różnice dodatkowo się zwiększają. Mężczyźni w wieku 60–80 lat rzadziej niż kobiety spotykają się ze znajomymi i rodziną (35% i 53% wskazań na pytanie o sposób spędzania wolnego czasu), czytają książki (13% i 32%), chodzą do kina/teatru/muzeum (3% i 5%). Częściej natomiast spędzają wolny czas na działce (39% i 34%) i poświęcają się swojemu hobby (22% i 15%)⁹.

Taka sytuacja może jednak uruchamiać mechanizm błędnego koła: feminizacja starości i większa aktywność senierek wykluczają mężczyzn jeszcze silniej. Zajęcia, tematy spotkań, zapraszani goście – to wszystko dobierane jest pod kątem zainteresowań kobiet, co w efekcie może doprowadzić do tego, że dla mężczyzn w ogóle nie będzie ciekawej oferty. W niektórych społecznościach lokalnych może to

⁶ Za: GUS (2012), *Trwanie życia w 2011 r.*,

⁷ Sposób obliczania wskaźnika długości trwania życia w zdrowiu (Healthy Life Years – HLY, lub Disability Free Life Expectancy – DFLE): cały okres życia dzieli się na przeżyty w zdrowiu oraz przy jego braku. Jako brak zdrowia przyjmuje się zazwyczaj ograniczoną sprawność, występowanie określonych chorób przewlekłych, złą samoocenę stanu zdrowia.

⁸ Za: Bogdan Wojtyński, Paweł Goryński (2008), *Sytuacja zdrowotna ludności Polski*,).

⁹ Za: TNS OBOP dla Point of View 2007.

doprowadzić także do tego, że starsze kobiety wytworzą w swoich sieciach silny wykluczający kapitał społeczny.

Większość słuchaczy to świeżo upieczeni seniorzy – osoby do 65. roku życia. Wśród z nich jest wiele kobiet, które przeszły na emeryturę, mając 60 lat, oraz osoby na wcześniejszej emeryturze. Badanie niestety nie pozwala na stwierdzenie, czy są wśród nich również osoby nadal aktywne zawodowo. Praca zawodowa na pewno utrudniałaby uczestnictwo w zajęciach UTW. Być może również z tego powodu bardzo rzadko z UTW korzystają osoby przed 50. rokiem życia.

Przeciętny odsetek słuchaczy UTW w wieku:	
do 50. roku życia	5%
51–65 lat	55%
po 65. roku życia	40%
<i>Odowiedź na pytanie: Proszę oszacować, jaki % słuchaczy UTW stanowią osoby w wieku: 1) do 50. roku życia, 2) 51–65 lat, 3) więcej niż 65 lat.</i>	

Uniwersytety mają różne strategie rekrutacji. Niektóre (35%) stosują filozofię otwartych drzwi – jedynym kryterium przyjęcia słuchacza jest jego chęć uczestnictwa. Inne (65%), w trosce o poziom zajęć, tożsamość uniwersytetu lub względy praktyczne, mają wobec kandydatów pewne wymagania. Najczęściej od kandydata oczekuje się statusu emeryta/rencisty lub osiągnięcia określonego wieku. Czasami znaczenie ma zamieszkiwanie na określonym terytorium lub zakończenie aktywności zawodowej. Co ciekawe, najrzadziej stosowanym kryterium naboru jest wykształcenie. Przypomina to, że UTW są uniwersytetami bardzo szczególnego rodzaju.

Aby zostać słuchaczem UTW trzeba:	%
mieć status emeryta/rencisty	43%
osiągnąć określony wiek	37%
mieszkać na określonym terytorium (np. dzielnica, powiat)	19%
zakończyć aktywność zawodową	15%
mieć określony poziom wykształcenia	5%
żadne z powyższych kryteriów nie ma znaczenia	35%

Odowiedź na pytanie: Czy, żeby zostać słuchaczem Państwa UTW, trzeba spełnić, któreś z poniższych kryteriów? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące możliwości.

Polityka rekrutacji wyraźnie zależy od wielkości uniwersytetu. UTW, które mają niewielu słuchaczy, często nie stosują żadnych formalnych kryteriów naboru, podczas gdy większe uniwersytety stosują pewną selekcję kandydatów.

Liczba słuchaczy	% UTW, które stosują jakieś formalne kryteria rekrutacji
d 1 –do 100	48%
od 101 do –200	70%
od 201 do –500	79%
Powyżej 500	81%

N=277

Można postawić hipotezę, że UTW stosują kryteria rekrutacji jako narzędzie regulowania nadmiernego popytu, na który uniwersytet nie jest w stanie odpowiedzieć przy swoich możliwościach organizacyjnych. Wprowadzenie selekcji skraca kolejkę kandydatów, a jednocześnie daje możliwość dopasowania słuchaczy do profilu UTW. Kryteria stosowane przez większe, a więc starsze UTW, mogą być też efektem profesjonalizacji, wypracowania pewnych standardów działania.

07 | Co mają w ofercie UTW?

Wykłady

Wykłady są typowo uniwersytecką formą przekazywania wiedzy. Przez wykłady rozumiemy tu spotkania dydaktyczne, w których jednocześnie uczestniczy większość słuchaczy UTW. W trakcie wykładu prowadzący przekazuje wiedzę ustnie (czasem korzysta z prezentacji). Słuchacze zwykle mogą zadawać pytania. W trakcie wykładów słuchacze zazwyczaj nie wykonują praktycznych zadań lub ćwiczeń. W tym sensie do wykładów można zaliczyć również niektóre prelekcje, seminaria, konwersatoria itp. Niemal wszystkie UTW (98%) mają w swojej ofercie tak rozumiane wykłady.

Przeciętny UTW organizuje **średnio 48 wykładów rocznie**, a więc więcej niż jeden wykład tygodniowo. UTW różnią się bardzo pod względem liczby organizowanych wykładów. Aż 42% UTW organizuje mniej niż 20 wykładów rocznie. Jednocześnie 8% UTW organizuje ponad 100 wykładów rocznie.

Liczba wykładów w roku 2011/2012 (ogółem)	%
0–10	14%
11–20	28%
21–30	22%
31–50	17%
51–100	12%
Ponad 100+	8%

N=211

Wykłady odbywają się zazwyczaj w dni powszednie w godzinach popołudniowych i wieczornych. Taki wybór terminów z jednej strony może oznaczać, że UTW starają się wychodzić naprzeciw potrzebom słuchaczy, którzy są jeszcze aktywni zawodowo. Z drugiej strony oznacza to, że uniwersytety liczą się z tym, iż słuchacze chcą mieć wolne weekendy (być może weekendy są czasem zarezerwowanym dla rodziny). Możliwe też, że UTW chcą w ten sposób umożliwić korzystanie z oferty osobom spoza UTW, które nie mają statusu słuchacza.

Jednocześnie znaczna część UTW organizuje wykłady w dni powszednie przed godziną 16. To wybór dość naturalny w sytuacji, gdy większość słuchaczy UTW nie pracuje, jednak może on stwarzać barierę dla osób w wieku przedemerytalnym, które są jeszcze aktywne zawodowo.

W jakich godzinach odbywają się wykłady w dni powszednie	%
Tylko w dni powszednie	92%
W dni powszednie i weekendy	5%
Tylko w weekendy	3%
W jakich godzinach odbywają się wykłady w dni powszednie	%

Między 8.00 a 12.00	25%
Między 12.00 a 16.00	31%
Między 16.00 a 20.00	64%

N=277

Najpopularniejszym tematem wykładów jest medycyna i zdrowie. Powszechne są również historia, turystyka, geografia i wiedza o historii i kulturze lokalnej, a także literatura, wiedza o kulturze i religii, psychologia.

Jakich przedmiotów/tematów dotyczyły wykłady prowadzone w roku akademickim 2011/2012?	Liczba	%
Medycyna/zdrowie	239	88%
Historia	190	70%
Turystyka/geografia	189	69%
Literatura	184	67%
Kultura/religia	179	66%
Psychologia/psychoedukacja	173	63%
Tradycja lokalna (w tym historia i kultura lokalna)	162	59%
Ekonomia	142	52%
Historia sztuki	137	50%
Prawo	131	48%
Nauki przyrodnicze (astronomia, biologia, chemia, fizyka)	127	47%
Filozofia	110	40%
Socjologia/społeczeństwo	108	40%
Muzyka	107	39%
Komputery/informatyka	98	36%
Politologia/polityka	92	34%
Teatr	80	29%
Film	64	23%
Moda i Uroda	64	23%
Sport	53	19%
Przygotowanie do emerytury / późnej starości	46	17%
Technika	18	7%
Inne	40	15%

Zajęcia

Niemal wszystkie uniwersytety (97%) prowadzą również zajęcia, które przywodzą na myśl bardziej ofertę domu kultury niż uniwersytetu. Przez zajęcia rozumiemy tu spotkania grup, sekcji, warsztatów, kursów, klubów i kół zainteresowań – a więc wszystkie rodzaje zajęć, które odbywają się regularnie (np. co tydzień) lub cyklicznie (np. 10 spotkań na dany temat), są przeznaczone dla stosunkowo małej grupy uczestników i wymagają aktywnego uczestnictwa.

Przeciętny UTW organizuje **średnio 24 grupy zajęciowe rocznie**. Podobnie jak w przypadku wykładów uniwersytety są pod tym względem bardzo zróżnicowane. Aż 28% UTW organizuje mniej niż 10 grup zajęciowych, podczas gdy 8% UTW organizuje ponad 50 grup zajęciowych.

Liczba grup zajęciowych w roku 2011/2012 (ogółem)	%
0-10	28%
11-20	35%
21-30	18%
31-50	12%
Ponad 1000	3%

N=215

Podobnie jak wykłady, zajęcia odbywają się zazwyczaj w dni powszednie, chociaż częściej niż w przypadku wykładów mają miejsce również w weekendy. Spotkanie małej grupy zajęciowej łatwiej jest zorganizować w weekend, nie ryzykując, że znaczna część słuchaczy nie będzie mogła w nim uczestniczyć. Można przypuszczać, że z tego samego powodu zajęcia częściej odbywają się w godzinach porannych.

W jakich dniach w tygodniu odbywają się zajęcia?	%
Tylko w dni powszednie	82%
W dni powszednie i weekendy	17%
Tylko w weekendy	1%
W jakich godzinach odbywają się zajęcia w dni powszednie?	%
Między 8.00 a 12.00	64%
Między 12.00 a 16.00	69%
Między 16.00 a 20.00	66%

N=264

Najpowszechniej spotykanymi zajęciami w UTW są kursy komputerowe i językowe, zajęcia sportowe i ruchowe, a także zajęcia sekcji plastycznych i turystycznych.

Jakie zajęcia UTW oferowały swoim słuchaczom w roku akademickim 2011/2012?	Liczba	%
Kursy komputerowe	246	88%
Kursy językowe/lektoraty	243	87%
Zajęcia sportowe i ruchowe	238	85%
Zajęcia plastyczne (np. rysunek, malarstwo)	181	65%
Zajęcia i sekcje turystyczne / krajoznawstwo	176	63%
Kursy tańca / zajęcia taneczne	157	56%
Rękodzieło (np. haft, ceramika, decoupage)	145	52%
Zajęcia i zespoły muzyczne (np. chór, zespół ludowy, gra na instrumentach)	123	44%
Zajęcia o literaturze (w tym kluby czytelników)	101	36%

Zajęcia i koła fotograficzne	98	35%
Zajęcia i grupy teatralne/kabaretowe	91	33%
Sekcje gier towarzyskich (np. brydż, szachy, gry planszowe)	86	31%
Zajęcia psychologiczno-terapeutyczne / psychoedukacja / rozwój osobisty	81	29%
Zajęcia dotyczące treningu pamięci	70	25%
Historia / historia lokalna	62	22%
Warsztaty literackie / dziennikarskie / twórczego pisanie	51	18%
Kluby/sekcje wolontariatu	48	17%
Historia sztuki	46	16%
Zajęcia kulinarne	38	14%
Zajęcia i koła filmowe	35	13%
Kulturoznawstwo/religioznawstwo	26	9%
Kluby/koła międzypokoleniowe	23	8%
Zajęcia przygotowujące do emerytury lub późnej starości	13	5%
UTW nie ma w ofercie regularnych zajęć w małych grupach	9	3%
Inne	15	5%

Imprezy i wydarzenia

Prawie wszystkie UTW (98%) poza wykładami i regularnymi zajęciami organizują różnego rodzaju imprezy, wydarzenia kulturalne i spotkania towarzyskie. W tym aspekcie uniwersytetom najdalej jest do „kształcenia ustawicznego”, gdyż rzadko celem takich spotkań jest kształcenie, a częściej stworzenie seniorom możliwości uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym. Czasem UTW angażuje się w ten sposób w organizowanie i animowanie życia społeczności lokalnej, w której funkcjonuje, zbliżając się w swojej filozofii działania do organizacji pozarządowych zajmujących się animacją kultury lub rozwojem lokalnym.

Przeciętny UTW organizuje **średnio 28 wydarzeń rocznie**. Trzeba tu jednak zauważyć spore zróżnicowanie: 19% UTW organizuje do 10 wydarzeń rocznie, podczas gdy 12% UTW to prawdziwe centra życia społecznego i kulturalnego, organizujące powyżej 50 wydarzeń w roku.

Liczba imprez i wydarzeń w roku 2011/2012 (ogółem)	%
0–10	19%
11–20	29%
21–30	22%
31–50	19%
51–100	9%
Ponad 100	3%

N=206

Większość UTW organizuje imprezy okolicznościowe (np. noworoczne, z okazji Dnia Kobiet), wycieczki i wyjazdy, wyjścia do kina, teatru, muzeum – a więc stara się animować życie towarzyskie słuchaczy, tworzy okazję do spotkań, ciekawego spędzenia wolnego czasu, nawiązywania i podtrzymywania znajomości.

Wydarzenia organizowane przez UTW rzadziej skierowane są nie tylko do słuchaczy, ale do szerszej społeczności. Niemniej jednak warto zwrócić uwagę, że dwie trzecie UTW organizuje imprezy plenerowe (np. piknik, festyn, majówka), które siłą rzeczy mają charakter otwarty i nie są adresowane tylko do słuchaczy. Można przypuszczać, że otwarty charakter mają też często organizowane wydarzenia takie jak: wystawy i wernisaże (62%), występy sekcji UTW (np. chór, grupa teatralna; 53%) czy wydarzenia sportowe (np. turnieje i rozgrywki; 26%).

Jakie wydarzenia organizowały UTW w roku akademickim 2011/2012?	Liczba	%	Średnia liczba wydarzeń rocznie
Impreza okolicznościowe (np. wigilia, Nowy Rok, andrzejki, walentynki, Dzień Kobiet, imieniny)	240	87%	4,2
Wycieczka / wyjazd / rajd turystyczny	240	87%	5,5
Wyjście do kina, teatru, muzeum, filharmonii i innych instytucji kultury	221	80%	8,4
Impreza plenerowe (np. piknik, festyn, majówka, Dzień Sportu, Dzień Sąsiada)	184	67%	2,3
Wystawa, wernisaż	172	62%	2,6
Zabawa taneczna / potańcówka / dyskoteka	148	54%	4,4
Występ sekcji UTW (np. chóru, grupy teatralnej, grupy tanecznej), w tym występy wyjazdowe	145	53%	5,5
Spotkanie autorskie	144	52%	3,0
Koncert zaproszonych artystów	122	44%	2,8
Występy lokalnych grup artystycznych (np. dzieci, uczniów, zespołów ludowych, zespołów amatorskich)	93	34%	3,1
Spotkania integracyjno-szkoleniowe UTW w regionie	92	33%	1,9
Konferencja	77	28%	1,0
Spotkania integracyjne lokalnych organizacji seniorskich	75	27%	2,2
Wydarzenia sportowe (np. turnieje, rozgrywki)	71	26%	1,8
Konkursy	66	24%	2,5
Dzień otwarty UTW	38	14%	1,0
Pokaz mody	24	9%	1,0
Debata przedwyborcza (np. przed wyborami do parlamentu, samorządu)	23	8%	1,0
Debata z udziałem mieszkańców	18	7%	1,4
Spotkania/zebrania mieszkańców w celu organizacji wspólnego przedsięwzięcia	10	4%	3,0
Pielgrzymka	9	3%	1,0

Liczba wykładów, grup zajęciowych oraz imprez i wydarzeń wiele mówi o wybranym przez uniwersytet profilu działania. Niektóre UTW skłaniają się w stronę modelu uczelni, inne nieco bardziej starają się być centrum życia społecznego i kulturalnego. Można zauważyć dość wyraźny związek profilu uniwersytetu z jego formą prawną. UTW będące samodzielnymi stowarzyszeniami organizują dość dużo wydarzeń w zestawieniu z liczbą wykładów i grup zajęciowych. UTW działające przy uczelniach wyższych wyraźnie kładą akcent na wykłady – organizują stosunkowo mniej zajęć i wydarzeń. Z kolei UTW działające przy ośrodkach kultury skupiają się na wykładach i wydarzeniach, oferując proporcjonalnie mniej spotkań grup zajęciowych. Mogłoby się wydawać, że to właśnie UTW przy ośrodkach kultury powinny organizować najwięcej zajęć, prawdopodobnie jednak takie UTW działają

jako uzupełnienie oferty ośrodka kultury o formy bardziej akademickie (wykłady dla szerokiej publiczności), podczas gdy grupy zajęciowe pozostają częścią oferty samego ośrodka.

Forma organizacyjno-prawna	Liczba wykładów (mediana)	Liczba grup zajęciowych (mediana)	Liczba imprez i wydarzeń (mediana)
UTW jest samodzielnym stowarzyszeniem	21	20	28
UTW działa w ramach innego stowarzyszenia lub fundacji	18	10	17
UTW działa w ramach publicznej uczelni wyższej	44	23	17
UTW działa w ramach niepublicznej uczelni wyższej	23	13	14
UTW działa w ramach domu/ośrodka kultury	28	13	22
Ogółem	23	17	22

Podsumowując: wydaje się, że samodzielne stowarzyszenia ciążą w stronę profilu centrum życia społecznego i kulturalnego, podczas gdy UTW działające przy uniwersytetach i ośrodkach kultury skłaniają się w stronę profilu bardziej akademickiego.

08 | Czy UTW działają społecznie?

Połowa UTW poza regularną aktywnością edukacyjną prowadzi również różnego rodzaju działania na rzecz społeczności lokalnej, innych osób (np. potrzebujących) lub całego społeczeństwa. Działania społeczne mogą być realizowane przez słuchaczy, liderów UTW, osoby pracujące społecznie na rzecz UTW, a także przez wolontariuszy oraz osoby spoza środowiska UTW (np. mieszkańców, uczniów, studentów). Czasem działania społeczne prowadzone są między innymi poprzez pracę regularnych klubów lub sekcji wolontariatu (17%), jednak częściej nie mają tego rodzaju „zajęciowej” formy.

Rok powstania	% UTW działających społecznie
1973–2000	67%
2001–2006	52%
2007–2012	44%
Forma organizacyjno-prawna	% UTW działających społecznie
Samodzielne stowarzyszenie	59%
Przy innym stowarzyszeniu lub fundacji	58%
Uczelnia publiczna	50%
Uczelnia niepubliczna	29%
Dom/ośrodek kultury	38%
Ogółem	50%

Wyraźny wpływ na zaangażowanie uniwersytetu w działalność społeczną ma jego forma organizacyjna. UTW, które przyjęły formę organizacji pozarządowej, najczęściej obok kształcenia prowadzą również działalność społeczną. Wydaje się to dość naturalne, ponieważ w ich przypadku samo założenie UTW jest przykładem samoorganizacji i pracy społecznej. Praca na rzecz społeczności lokalnej i innych osób jest tutaj dość naturalnym przedłużeniem ich działalności. Znacznie rzadziej działalność społeczna jest podejmowana przez UTW istniejące przy domach i ośrodkach kultury. Ciekawa jest różnica w społecznym zaangażowaniu między UTW działającymi przy uczelniach publicznych i niepublicznych. Te pierwsze wyraźnie częściej organizują pracę społeczną słuchaczy niż UTW istniejące przy uczelniach niepublicznych.

Najczęściej UTW organizują działania na rzecz słuchaczy UTW, którzy potrzebują pomocy (27%), na rzecz osób starszych (25%), dzieci w wieku szkolnym (19%) i przedszkolnym (18%), sąsiadów (14%), osób chorych (13%) oraz instytucji kultury, takich jak biblioteka, dom kultury czy muzeum (12%).

Na rzecz jakich osób i instytucji prowadzone są działania społeczne?	Liczba	%
Na rzecz innych słuchaczy UTW, którzy potrzebują pomocy	75	27%

Na rzecz osób starszych (ale nie słuchaczy UTW)	70	25%
Na rzecz dzieci w wieku szkolnym / uczniów	54	19%
Na rzecz dzieci w wieku przedszkolnym i młodszych	52	18%
Na rzecz niepełnosprawnych	39	14%
Na rzecz sąsiedztwa, okolicy, miejscowości, środowiska lokalnego	38	14%
Na rzecz osób chorych	37	13%
Na rzecz instytucji kultury (biblioteka, dom kultury, muzeum itp.)	35	12%
Na rzecz młodzieży	25	9%
Na rzecz osób ubogich / potrzebujących	23	8%
Na rzecz wychowanków domów dziecka	21	7%
Na rzecz środowiska naturalnego	18	6%
Na rzecz fundacji / stowarzyszeń	17	6%
Na rzecz ofiar klęsk żywiołowych i wypadków losowych	13	5%
Na rzecz parafii	13	5%
Na rzecz zwierząt	11	4%
Na rzecz uczelni wyższej	11	4%
Na rzecz bezrobotnych / szukających pracy / podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe	6	2%
Na rzecz innych osób i instytucji	8	3%

Uniwersytety podejmują bardzo zróżnicowane działania (szczegółowe analizy z częstościami odpowiedzi znajdują się w załączniku).

- **Innym słuchaczom** członkowie UTW najczęściej pomagają w wypadku choroby, wspierają się na zasadzie pomocy koleżeńskiej, organizują pomoc finansową i rzeczową, udzielają wsparcia duchowego, pomagają załatwiać sprawy i robić zakupy.
- **Na rzecz osób starszych** działają najczęściej, wspierając DPS lub DPP, np. organizują w nich występy, pomagają ich beneficjentom na zasadzie koleżeńskiej, organizują dla osób starszych wykłady, zajęcia, wyjazdy, wystawy itp., udzielają pomocy rzeczowej, ale również spędzają czas z potrzebującymi tego osobami.
- **Dla dzieci w wieku szkolnym** uniwersytety najczęściej organizują międzypokoleniowe imprezy i zajęcia, korepetycje, spotkania i imprezy edukacyjne, czytanie książek oraz udzielają im pomocy finansowej i rzeczowej.
- **Dla dzieci w wieku przedszkolnym i młodszych** uniwersytety najczęściej organizują czytanie książek, występy grup artystycznych (np. teatr, chór), imprezy okolicznościowe, spotkania, zabawy oraz międzypokoleniowe imprezy i zajęcia. Bywa, że słuchacze wspierają w ten sposób przedszkola, ogniska, świetlice, kluby malucha itp.
- **Dla młodzieży** uniwersytety najczęściej organizują międzypokoleniowe imprezy, zajęcia, występy i wycieczki, ponadto organizują zajęcia i imprezy edukacyjne oraz korepetycje.

- **UTW wspierają osoby niepełnosprawne** poprzez organizowanie spotkań, zajęć i imprez integracyjnych, pomoc rzeczową i finansową (np. pomoc w zakupie wózka, paczki świąteczne), odwiedziny i występy w DPS, pomoc w dotarciu na zajęcia, koncerty itp.
- **Na rzecz sąsiadów, okolicy i miejscowości UTW** działają najczęściej poprzez organizowanie pikników, festynów, imprez (np. Dzień Sąsiada, wigilia), organizowanie życia kulturalnego (np. występy grup artystycznych, wystawy) oraz organizowanie zajęć otwartych.
- **UTW wspierają osoby chore** najczęściej poprzez organizowanie opieki, wsparcia, pomocy w codziennych obowiązkach, zakupy, wolontariat w hospicjum, odwiedziny (np. w szpitalu, w DPS), pomoc rzeczową i finansową (dary, aukcje, produkty z banków żywności), występy (np. w szpitalu, DPS).
- **UTW działają na rzecz lokalnych instytucji kultury**, takim jak dom kultury, biblioteka czy muzeum, organizując we współpracy z nimi imprezy, zajęcia, wydarzenia – częstą są to wernisaże, wystawy, spotkania, występy, konkursy itp.

W kilku UTW (3%) samopomoc słuchaczy UTW przybrała formę tzw. banku usług, czyli instytucji pośredniczącej w bezgotówkowej wymianie usług i pomocy między członkami „banku”.

W przeciętnym UTW prowadzącym działalność społeczną jest w nią zaangażowanych około **38 osób**. Można zatem szacować, że dzięki UTW w całej Polsce **ponad 7000 osób pracuje społecznie**¹⁰.

Liczba osób zaangażowanych społecznie jest tym większa, im większy jest UTW. To dość naturalne – w małych UTW (do 200 słuchaczy) społecznie pracuje średnio 30 osób, w największych (powyżej 500 słuchaczy) średnio aż 63 osoby. Warto jednak zauważyć, że nie jest to wzrost proporcjonalny. W małych UTW na jedną osobę pracującą społecznie przypada średnio 6 słuchaczy, podczas gdy w bardzo dużych uniwersytetach aż 41. Oznacza to, że w małych, zaangażowanych UTW działalność społeczna może stanowić istotny element profilu uniwersytetu, podczas gdy w przypadku dużych UTW jest ona raczej aktywnością dodatkową.

UTW znacząco różnią się liczbą osób, które mobilizują do działalności społecznej. Połowa UTW nie prowadzi wcale takiej działalności, w 10% działa nie więcej niż 10 osób, ale są również UTW, w których w działalność społeczną zaangażowało się ponad 50 osób.

¹⁰380 UTW × 50% działających społecznie × 38 osób = 7220.

Liczba osób zaangażowanych w działalność społeczną	%
1–10	20%
11–20	33%
21–30	17%
31–40	11%
41–50	7%
Ponad 50	12%

N=135

W przeciętnym UTW zajmującym się działalnością społeczną około **86% zaangażowanych osób to słuchacze uniwersytetu, a 10% to osoby do 35. roku życia.**

UTW do działalności społecznej najczęściej zachęcają po prostu przy okazji wykładów, zajęć, zebrań i spotkań. Często wykorzystywaną okazją jest też rekrutacja lub zwyczajne rozmowy. Niektóre UTW dbają o to, by ich działalność społeczna była promowana w mediach, przyznają nagrody, rozwieszają plakaty.

	Liczba	% UTW działających społecznie
Zachęcamy przy okazji wykładów / zajęć	114	80%
Zachęcamy przy okazji spotkań / zebrań słuchaczy	111	78%
Na etapie rekrutacji pytamy słuchaczy, co mogą wnieść do UTW, jakimi umiejętnościami mogą się podzielić z innymi	75	53%
Prowadzimy indywidualne rozmowy ze słuchaczami	73	51%
Dbamy o promocję działań społecznych w mediach	61	43%
Przyznajemy nagrody za działalność społeczną (dyplomy, konkursy, publiczne podziękowania)	53	37%
Rozwieszamy plakaty/ogłoszenia	48	34%
Kontaktujemy słuchaczy z osobami / instytucjami potrzebującymi pomocy	43	30%
Organizujemy wykłady / prelekcje na temat działalności społecznej / wolontariatu	37	26%
Organizujemy warsztaty dla wolontariuszy	21	15%
Inne	4	3%

N=142

W wielu UTW także przedstawiciele uniwersytetu są zaangażowani w reprezentowanie interesów osób starszych, najczęściej w kontaktach z samorządem. Przedstawiciele 38% wszystkich UTW biorą udział w **konsultacjach społecznych** organizowanych przez samorząd lub administrację centralną, 22% deklaruje, że działa w obszarze **rzecznictwa i reprezentuje interesy osób starszych.**

Reprezentowanie osób starszych	%
Przedstawiciele UTW biorą udział w konsultacjach społecznych	38%
Przedstawiciele UTW działają w obszarze rzecznictwa, reprezentują interesy osób starszych	21%

N=246

Przedstawiciele UTW, którzy biorą udział w konsultacjach społecznych organizowanych przez samorząd lokalny lub administrację centralną, najczęściej opiniują działania na rzecz seniorów, informują o potrzebach seniorów, uczestniczą w pracach nad programem współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi lub konsultują działania skierowane do organizacji pozarządowych. Jednak lista tematów konsultacji jest znacznie dłuższa. Przedstawiciele UTW doradzają m.in. w sprawie strategii rozwoju miasta/gminy, budżetu samorządu i inwestycji, kultury, zagospodarowania przestrzennego, funkcjonowania UTW, pomocy społecznej itd.

Czego dotyczyły konsultacje społeczne?	Liczba	% UTW prowadzących konsultacje
Działania na rzecz seniorów / potrzeby seniorów	26	30%
Program współpracy / organizacje pozarządowe	24	28%
strategia rozwoju miasta / gminy	8	9%
Budżet samorządu / inwestycje / środki UE	6	7%
Kultura / polityka kulturalna	6	7%
Zagospodarowanie przestrzenne / infrastruktura	4	5%
UTW	4	5%
Pomoc społeczna	4	5%
Organizacja szkoleń	3	3%
Wybory do rad osiedlowych / rady miejskiej seniorów / sejmu	3	3%
Ekologia	2	2%
Zdrowie	2	2%
Organizacja wypoczynku dla młodzieży	2	2%
Bezpieczeństwo	2	2%
Osoby niepełnosprawne	1	1%
Diagnoza potrzeb społecznych	1	1%
Promocja miasta	1	1%
Wolontariat	1	1%
Zatrudnienie	1	1%
Inne	10	12%

N=87

Przedstawiciele UTW, którzy podejmują działania w obszarze rzecznictwa, najczęściej reprezentują osoby starsze przez uczestnictwo w radzie seniorów, komisji dialogu społecznego, radzie pożytku publicznego lub innym ciele konsultacyjnym przy jednostce samorządu terytorialnego. Czasem przedstawiciele UTW upominają się o sprawy seniorów wprost na posiedzeniu rady miasta lub gminy.

Dość często za rzecznictwo UTW uważają prowadzenie punktu doradztwa i bezpośrednie wspieranie seniorów w dochodzeniu ich praw.

Na czym polegały działania w obszarze rzecznictwa?	Liczba	% UTW działających w obszarze rzecznictwa
Uczestnictwo w radzie ds. seniorów / komisji dialogu społecznego / radzie pożytku publicznego / centrum seniora	15	31%
Prowadzenie punktu doradztwa i rzecznictwa dla seniorów	7	14%
Reprezentowanie osób starszych na sesjach rady miejskiej / spotkaniach organizowanych przez samorząd	5	10%
Inicjatywa powołania rady seniorów	4	8%
Współpraca z innymi organizacjami zrzeszającymi seniorów	3	6%
Bezpośrednia pomoc	3	6%
Przy okazji tworzenia Strategii Rozwoju Miasta	2	4%
Upowszechnianie wiedzy o problemach i potrzebach osób starszych w mediach	2	4%
Zorganizowanie spotkania z RPO / Rzecznikiem Praw Osób Starszych	2	4%
Inicjatywa powołania DDP	1	2%
Uwagi do programu współpracy	1	2%
Diagnoza potrzeb osób starszych	1	2%
Konferencje prasowe	1	2%
Ochrona osób starszych przed nieuczciwym marketingiem	1	2%
Załatwienie zniżek	1	2%
Występowanie o środki finansowe na pomoc dla osób chorych i samotnych	1	2%
Inne	6	12%

N=48

09 | Jak UTW ustalają program?

Opisane wcześniej cele UTW wskazują wyraźnie, że uniwersytety trzeciego wieku szukają optymalnego dla siebie modelu działania i nie chcą być standardowymi uczelniami. Można więc oczekiwać, że również sposób ustalania programu uniwersytetu będzie wyglądał inaczej niż w typowej placówce edukacyjnej.

Rzeczywiście, z odpowiedzi respondentów wynika, że UTW w bardzo dużym stopniu kierują się zdaniem swoich słuchaczy. Aż 70% UTW twierdzi, że kieruje się opiniami słuchaczy zbieranymi przy okazji nieformalnych rozmów, a aż 44% bada opinie słuchaczy (np. za pomocą ankiety). Wiele UTW jest otwartych na pomysły słuchaczy i aż 40% twierdzi, że sami słuchacze zwracają się do UTW ze swoimi propozycjami. Nieco rzadszą praktyką jest organizowanie zebrania słuchaczy, na którym rozmawia się o programie (24%).

Poza opinią słuchaczy zazwyczaj kluczowe jest zdanie kierownictwa UTW (62%) oraz rady programowej UTW (48%). Dość często to prowadzący wykłady lub zajęcia zgłasza się do UTW ze swoim pomysłem (31%).

W jaki sposób ustalany był program UTW na rok akademicki 2011/2012?	Liczba	%
Zbieraliśmy opinie słuchaczy przy okazji nieformalnych rozmów	195	70%
Ofertę formułuje kierownictwo UTW	174	62%
Ofertę formułuje rada programowa UTW	134	48%
Badaliśmy opinie słuchaczy (np. za pomocą ankiety)	122	44%
Słuchacze sami zwrócili się do nas z propozycjami	111	40%
Korzystamy z przykładu innych UTW	95	34%
Kontynuujemy zajęcia z poprzedniego roku, bez zmian	90	32%
Prowadzący zgłosił się do nas ze swoim pomysłem	86	31%
Zorganizowaliśmy zebranie słuchaczy UTW, na którym rozmawialiśmy o programie	66	24%
Badaliśmy potrzeby seniorów w naszej miejscowości (nie tylko słuchaczy UTW)	25	9%
Pomysł podsunęła nam inna instytucja	23	8%
Inne	5	2%

N=279

Można zaobserwować pewien wpływ charakteru uniwersytetu na sposób tworzenia programu.

- Bardzo duże UTW, liczące powyżej 500 słuchaczy, częściej niż inne deklarują, że wpływ na ofertę mają pomysły prowadzących (52%), propozycje słuchaczy (67%) oraz zbieranie informacji przy okazji nieformalnych rozmów (89%). Chociaż jednocześnie najczęściej twierdzą, że bez zmian powielają program z poprzednich lat (44%).

- Rada programowa częściej uczestniczy w tworzeniu oferty na dużych uniwersytetach, liczących powyżej 200 słuchaczy (62%) i dysponujących dużym budżetem (59%)
- Na uczelniach wyższych wyraźnie częściej celowo bada się opinie słuchaczy (np. za pomocą ankiety; 57%). Być może uczelnie wyższe częściej mają kompetencje potrzebne do przeprowadzenia badania społecznego.

Ostateczna decyzja o programie zazwyczaj należy ostatecznie do zarządu UTW, rzadziej do rady programowej, a najrzadziej do samorządu słuchaczy.

Kto ostatecznie zatwierdza program UTW?	Liczba	%
Rada naukowa UTW	49	21%
Zarząd UTW	152	67%
Samorząd studentów UTW	27	12%
Ogółem	228	100%
Brak odpowiedzi	54	

W dużej mierze sposób zatwierdzania programu związany jest z formą prawną UTW. W stowarzyszeniach, gdzie zarząd jest wybierany i odpowiedzialny przed zgromadzeniem członków, to właśnie zarząd UTW odpowiada za program w 84% przypadków, natomiast samorząd słuchaczy praktycznie nie jest spotykany. Z kolei na UTW działających przy uczelniach wyższych bardziej powszechne jest pozostawianie tego zadania radzie naukowej (39%). Co ciekawe, samorząd studentów najczęściej zatwierdza program na UTW działających przy ośrodkach kultury (27%).

010 | Jak są finansowane UTW?

Najpowszechniejszym źródłem finansowania UTW są opłaty słuchaczy i składki członkowskie. Bardzo często UTW korzystają z dotacji samorządowych. Co trzeci UTW korzysta ze środków instytucji, w ramach której działa (np. domu kultury).

Wśród źródeł, które są rzadziej wykorzystywane, znajdują się darowizny od instytucji, firm i osób fizycznych, dotacje ze źródeł rządowych, środków Unii Europejskiej, środków krajowych organizacji pozarządowych i zagranicznych programów pomocowych oraz środki z przekazania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych.

Warto odnotować, że około 24% UTW otrzymuje dotacje ze środków innych niż samorządowe. Można więc szacować, że mniej więcej co czwarty UTW realizuje różnego rodzaju projekty społeczne i edukacyjne, na które otrzymuje dofinansowanie spoza samorządu. To znaczny odsetek, choć jednocześnie można przypuszczać, że wielu UTW brakuje wiedzy i umiejętności potrzebnych, by starać się o tego rodzaju środki.

Źródła finansowania UTW w 2011 roku	Liczba	%
Opłaty słuchaczy	207	74%
Składki członkowskie	177	63%
Dotacje ze środków samorządowych (gminy, powiatu, województwa)	168	60%
Środki instytucji, w ramach której działa UTW	99	36%
Darowizny od instytucji i firm	53	19%
Darowizny od osób fizycznych	47	17%
Dotacje ze źródeł publicznych – rządowych (np. środki ministerstw, wojewodów, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich)	36	13%
Dochody z przekazania 1% podatku	32	12%
Dotacje ze środków Unii Europejskiej	25	9%
Dotacje ze środków krajowych organizacji pozarządowych (w szczególności fundacji)	16	6%
Dochody własne (np. działalność gospodarcza, wynajem sal)	10	4%
Dotacje z zagranicznych programów pomocowych poza UE (np. środki Norweskiego Mechanizmu Finansowego, środki innych państw poza UE)	4	1%
Inne źródła	7	3%

N=280

Główne źródło finansowania UTW w 2011 roku	Liczba	%
Opłaty słuchaczy	77	29%
Składki członkowskie	76	28%
Dotacje ze środków samorządowych (gminy, powiatu, województwa)	60	22%
Środki instytucji, w ramach której działa UTW	39	15%
Dotacje ze środków Unii Europejskiej	9	3%

Darowizny od instytucji i firm	2	1%
Dotacje ze źródeł publicznych – rządowych (np. środki ministerstw, wojewodów, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich)	2	1%
Dochody z przekazania 1% podatku	2	1%
Inne źródła	1	0%

N=266

UTW dysponuje średnio rocznym budżetem w wysokości 49 tys. złotych. Jednak trzeba tu zauważyć, że trzy czwarte UTW ma roczne wydatki poniżej tej średniej. W 7% najuboższych UTW budżet zamyka się w 1 tys. zł, podczas gdy w 11% najbogatszych roczne wydatki przekraczają 100 tys. zł.

Wydatki w 2011 roku	Liczba	%
Do 1000 zł	16	7%
1001–5000 zł	32	14%
5001–10 000 zł	26	11%
10 001–50 000 zł	97	43%
50 001–100 000 zł	32	14%
Powyżej 100 000 zł	24	11%
Ogółem	227	100%
Brak odpowiedzi	55	

Wydatki w 2011 roku	Wydatki w przeliczeniu na słuchacza w 2011 roku
Średnia	49 tys. zł / 205 zł
Pierwszy kwartył	8 tys. zł / 71 zł
Drugi kwartył	20 tys. zł / 151 zł
Trzeci kwartył	50 tys. zł / 272 zł

Wysokość środków, którymi dysponuje UTW, zależy od wielu czynników. Warto tu zwrócić uwagę, że w przeliczeniu na jednego słuchacza największe środki wydatkują organizacje pozarządowe. Z jednej strony organizacje pozarządowe znacznie częściej niż inne UTW korzystają z dotacji samorządowych i rządowych, łatwiej jest im takie środki pozyskać właśnie ze względu na formę prawną. Z drugiej strony, jak już wiemy, uniwersytety tego rodzaju organizują więcej różnego rodzaju imprez i wydarzeń i w swoim profilu ciążą w stronę centrum życia społecznego i kulturalnego. Takie UTW ponoszą więc również znaczne wydatki na działania skierowane do społeczności lokalnej, a nie tylko do wąskiego kręgu słuchaczy. Stosunkowo najmniejszymi środkami w przeliczeniu na słuchacza dysponują UTW działające przy uczelniach wyższych. Te UTW polegają jednak przede wszystkim na opłatach słuchaczy i w związku z tym kierują swoją ofertę przede wszystkim do samych słuchaczy.

Forma organizacyjno-prawna	Wydatki na słuchacza (mediana)
Samodzielne stowarzyszenie	170 zł
Przy innym stowarzyszeniu lub fundacji	133 zł
Uczelnia publiczna	99 zł
Uczelnia niepubliczna	100 zł
Dom/ośrodek kultury	114 zł
Liczba słuchaczy	Wydatki na słuchacza (mediana)
1–100	140 zł
101–200	150 zł
201–500	163 zł
Ponad 500	192 zł
Wielkość miejscowości	Wydatki na słuchacza (mediana)
Poniżej 20 000	150 zł
20 000–49 999	137 zł
50 000–99 999	150 zł
100 000–999 999	115 zł
Warszawa	286 zł

W zestawieniu z ofertą UTW ich budżety są stosunkowo skromne. W odczuciu samych uniwersytetów pieniędzy brakuje przede wszystkim na dofinansowanie udziału uczestników w wykładach, zajęciach, imprezach, wydarzeniach, na zatrudnienie wykładowców / prowadzących zajęcia oraz zakup sprzętu biurowego, komputerów itp.

Na który z wymienionych celów wydaliby Państwo dodatkowe pieniądze (pięć najważniejszych celów)?	Liczba	%
Dofinansowanie udziału uczestników w wykładach, zajęciach, imprezach, wydarzeniach	204	74%
Zatrudnienie wykładowców / prowadzących zajęcia	181	66%
Zakup sprzętu biurowego, komputerów itp.	113	41%
Wkład własny do projektów	105	38%
Zakup materiałów dydaktycznych	99	36%
Promocja działań UTW, reklama	87	32%
Zatrudnienie lub skorzystanie z usług specjalisty (od prawa prawa, zarządzania, księgowości, finansów itp.)	75	27%
Podniesienie kwalifikacji pracowników lub wolontariuszy (szkolenia, konferencje itp.)	75	27%
Zakup oprogramowania komputerowego	59	22%
Zakup innego sprzętu	45	16%
Zatrudnienie dodatkowych pracowników	42	15%
Wynajem sal na wykłady/zajęcia	26	10%

Wynajem/kupno lokalu na siedzibę	17	6%
Powiększenie lub remont lokalu	17	6%
Inne	7	3%

N=276

011 | Ile słuchacze płacą za UTW?

Opłaty słuchaczy są najczęstszym źródłem finansowania UTW. Przyjmują one różne formy. W większości UTW (68%) obowiązuje opłata wpisowa. Średnia wysokość wpisowego wynosi 28 zł. W połowie UTW słuchacze płacą czesne za miesiąc, semestr lub rok. Średnia wysokość czesnego w przeliczeniu na rok wynosi 142 zł. Ponadto w co drugim UTW słuchacze muszą zapłacić dodatkowo za niektóre zajęcia, a w co piątym płatne są wszystkie zajęcia prowadzone przez uniwersytet. Opłaty za korzystanie z oferty UTW mogą się wydawać niewygórowane. Jednak należy mieć na uwadze, że według danych ZUS połowa świadczeń z tytułu emerytur i rent wynosi mniej niż 1600 zł¹¹.

Opłata	%	Średnia opłata
Słuchacze płacą wpisowe	68%	28
Słuchacze płacą czesne	51%	142
Słuchacze płacą za wszystkie zajęcia	22%	-
Słuchacze płacą za niektóre zajęcia	49%	-

¹¹Struktura wysokości emerytur i rent wypłacanych przez ZUS po waloryzacji w marcu 2012 roku, ZUS, Warszawa 2012.

012 | Kto prowadzi UTW?

UTW to w dużej mierze inicjatywy oddolne, działające dzięki pracy społecznej słuchaczy. Jednocześnie jednak niektóre UTW w trosce o jakość profesjonalizują się i zatrudniają do prowadzenia uniwersytetu płatnych pracowników.

Pomimo naturalnego ciężenia w stronę zatrudnienia UTW nadal istnieją przede wszystkim dzięki pracy społecznej słuchaczy. W przeciętnym UTW społecznie pracuje średnio **18 osób**, podczas gdy tylko **2,4 osoby** pracują za wynagrodzeniem.

Zebrane dane sugerują, że praca społeczna członków nie stanowi alternatywy ani konkurencji dla pracowników profesjonalnych. Korelacja Pearsona między liczbą pracowników etatowych i liczbą pracowników społecznych jest bliska zeru ($p=0,01$) – nie są one ze sobą skorelowane liniowo. Można więc przypuszczać, że uniwersytety, które zdecydowały się na zatrudnienie pracowników, wcale nie polegają w mniejszym stopniu na pracy społecznej swoich członków.

Osoby pracujące społecznie na rzecz UTW w zdecydowanej większości są jednocześnie ich słuchaczami (83%). Tylko 8% spośród społecznych pracowników uniwersytetów to osoby poniżej 35. roku życia. Młodzi częściej pracują na etat – wśród zatrudnionych osoby poniżej 35. roku życia stanowią 18%. Prawdopodobnie część płatnych pracowników została zatrudniona „z rynku” i nie była wcześniej związana z UTW – stąd wyższy odsetek młodych osób wśród zatrudnionych.

Średnia liczba osób pracujących społecznie (nie licząc osób prowadzących wykłady i zajęcia)	18%
Odsetek słuchaczy wśród osób pracujących społecznie	83%
Odsetek osób poniżej 35. roku życia wśród osób pracujących społecznie	8%
Średnia liczba zatrudnionych osób (nie licząc osób prowadzących wykłady i zajęcia)	2,4%
Odsetek osób poniżej 35. roku życia wśród zatrudnionych	18%

Analizując średnią liczbę osób zatrudnionych i pracujących społecznie w UTW, można zauważyć, że im więcej UTW ma słuchaczy, tym większa średnia liczba pracowników etatowych i społecznych. To zależność dość oczywista – większy uniwersytet to więcej pracy do wykonania. Trudniejszy w interpretacji jest związek liczby pracowników z wielkością budżetu UTW. Im większy budżet tym więcej osób pracujących społecznie, ale niekoniecznie więcej pracowników etatowych.

Wyraźnie widać natomiast wpływ formy organizacyjnej UTW na strukturę zatrudnienia. Samodzielne stowarzyszenia i uczelnie publiczne w większym stopniu polegają na pracy społecznej słuchaczy niż na pracownikach etatowych. Z kolei uczelnie niepubliczne i ośrodki kultury, chociaż również polegają w

dużej mierze na pracy społecznej, to jednak chętniej zatrudniają w UTW pracowników za wynagrodzeniem.

Forma organizacyjno-prawna	Średnia liczba zatrudnionych	Średnia liczba osób pracujących społecznie
Samodzielne stowarzyszenie	2,1	23,5
Przy innym stowarzyszeniu lub fundacji	1,5	13,2
Uczelnia publiczna	1,2	13,3
Uczelnia niepubliczna	2,6	10,2
Dom/ośrodek kultury	3,2	14,3
Liczba słuchaczy		
1–100	2,0	13,3
101–200	2,7	14,9
201–500	2,3	20,9
Ponad 500	3,8	35,8
Wydatki w 2011		
Do 1000 zł	1,1	8,7
1001–5000 zł	1,7	11,4
5001–10 000 zł	3,1	14,8
10 001–50 000 zł	2,1	17
50 001–100 000 zł	1,9	22,4
Powyżej 100 000 zł	4,5	29,8

UTW przyjmują różne formy organizacyjno-prawne i w różnym stopniu polegają na pracy społecznej swoich słuchaczy. Nic więc dziwnego, że nie istnieje jeden model zarządzania UTW. Spotkać można szereg rozwiązań – od UTW, w których cała władza skupia się w ręku jednej osoby, do UTW zarządzanych bardzo demokratycznie poprzez samorząd lub radę słuchaczy.

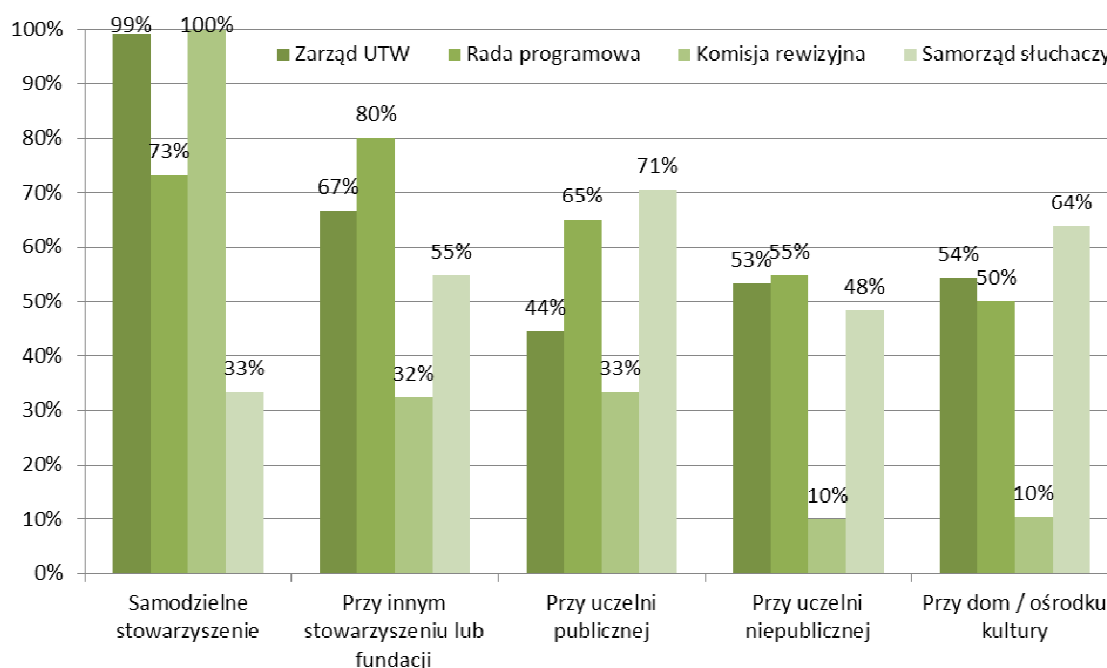
Każde stowarzyszenie ma obowiązek powołać zarząd i komisję rewizyjną – również wszystkie UTW, które przyjęły formę stowarzyszenia powołują te organy. Większość UTW tego rodzaju deklaruje również posiadanie rady programowej. Natomiast wyraźna mniejszość (33%) ma samorząd słuchaczy – to zrozumiałe: funkcja samorządu częściowo dublowałaby się z walnym zgromadzeniem członków stowarzyszenia. W praktyce stowarzyszeniowe UTW korzystają z trzech głównych modeli zarządzania: 44% ma zarząd, radę i komisję; 28% powołuje dodatkowo jeszcze samorząd słuchaczy; 23% porzeka na obowiązkowym minimum, czyli zarządzie i komisji.

UTW, które przyjęły inną formę prawną, stosują różnorodne modele zarządzania, wśród których trudno wskazać wyraźne typy. Warto zwrócić uwagę, że samorząd słuchaczy jest szczególnie popularny w UTW działających przy uczelniach wyższych oraz przy ośrodkach kultury. Można przypuszczać, że w tych instytucjach sprawuje on funkcję podobną jak walne zebranie członków w stowarzyszeniach, co może oznaczać, że są one również dość demokratycznie zarządzane. Z kolei rady programowe najczęściej można znaleźć w UTW działających przy większych organizacjach pozarządowych oraz na uczelniach publicznych. Inne wytłumaczenie faktu, że samorzady słuchaczy są

bardziej popularne w UTW działających przy uczelniach i domach kultury, może dotyczyć kierownictwa. W tych UTW osoba zarządzająca uniwersytetem często została oddelegowana do pełnienia tej funkcji przez instytucję nadrzędną. Samorząd reprezentuje wtedy interesy słuchaczy. W stowarzyszeniach słuchacze sami decydują, kto jest prezesem, więc jest to mniej istotne niż w tych UTW, którymi zarządza niejako „narzucony” kierownik.

UTW przy uczelniach niepublicznych stosunkowo rzadko powołują samorząd i radę programową – można więc przypuszczać, że w ich przypadku słuchacze mają najmniejszy bezpośredni wpływ na kierunek rozwoju UTW, a model zarządzania bardziej przypomina firmę niż stowarzyszenie.

Wykres 4. Organy powoływane do zarządzania i nadzoru nad UTW



Rady programowe częściej można znaleźć na uniwersytetach dużych (82% wśród UTW liczących ponad 500 słuchaczy), powstałych przed rokiem 2000 (76%) oraz objętych patronatem uczelni wyższej (79%).

Rady najczęściej pełnią funkcję opiniującą, ale w wielu przypadkach również współdecydują o programie UTW. Na uczelniach niepublicznych i w ośrodkach kultury rady częściej realnie współdecydują o działalności UTW, być może równoważąc w ten sposób bardziej menedżerski styl prowadzenia tych instytucji.

Funkcje rady programowej

Jest organem doradczym/opiniującym (np. opiniuje program UTW)	83%
Współdecyduje o działalności UTW	43%
Sprawuje kontrolę nad osobą zarządzającą/zarządem UTW	8%

N=174

013 | Z kim współpracują UTW?

Najczęściej partnerami UTW jest samorząd, dom kultury, uczelnia wyższa, inne UTW i biblioteki.

Z jakimi instytucjami/organizacjami współpracuje UTW?	Liczba	%
Urząd gminy / urząd miasta / wójt / burmistrz / prezydent / urząd dzielnicy	244	88%
Domy/ośrodki kultury	206	74%
Uczelnie wyższe	194	70%
Inne uniwersytety trzeciego wieku	191	69%
Biblioteki	181	65%
Media lokalne	155	56%
Szkoły (podstawowa, gimnazjum, liceum, policealne)	152	55%
Inne instytucje kultury (np. teatry, filharmonie, muzea, galerie)	147	53%
Starostwo powiatowe / starosta	139	50%
Urząd marszałkowski / marszałek województwa	102	37%
Kluby seniora	93	34%
Ogólnopolskie Porozumienie UTW	92	33%
Towarzystwo Inicjatyw Twórczych „e”	85	31%
Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń UTW	81	29%
Domy pomocy społecznej	71	26%
Ośrodki pomocy społecznej / powiatowe centra pomocy rodzinie	70	25%
Parafie	68	25%
Przedszkola	67	24%
Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego	66	24%
Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności	65	24%
Regionalne porozumienia UTW	65	24%
Inne polskie organizacje pozarządowe (stowarzyszenia i fundacje)	54	20%
Spółdzielnie mieszkaniowe	36	13%
Administracja rządowa (np. ministerstwa, urzędy wojewódzkie)	35	13%
Domy dziennego pobytu	30	11%
Urzędy pracy	29	11%
Świetlice	27	10%
Domy dziecka (placówki socjalizacyjne)	21	8%
Środowiskowe domy samopomocowe	15	5%
Koła gospodyń wiejskich	13	5%
Ochotnicze straże pożarne	12	4%
Media ogólnopolskie	11	4%
Instytucje zagraniczne (np. AIUTA, zagraniczne uczelnie, organizacje seniorów)	11	4%

N=277

Przeciętny UTW ma średnio 10 różnych partnerów. Na podstawie badania ankietowego nie możemy określić, jaki charakter ma ta współpraca. Możemy jednak pokazać, które UTW bardziej potrzebują partnerów, w związku z czym starają się ich pozyskać i utrzymać.

Wyraźnie widać, że najbardziej zabiegają o partnerów UTW stowarzyszeniowe – jeśli faktycznie pełnią funkcję ośrodka życia społecznego i kulturalnego dla seniorów, to większa potrzeba partnerów jest całkiem zrozumiała. Z kolei w najmniejszym stopniu partnerów potrzebują uczelnie niepubliczne, co wydaje się potwierdzać ich bardziej biznesowo-usługową orientację.

Forma organizacyjno-prawna	Średnia liczba partnerów
Samodzielne stowarzyszenie	12
Przy innym stowarzyszeniu lub fundacji	8
Uczelnia publiczna	9
Uczelnia niepubliczna	7
Dom/ośrodek kultury	9
Rok powstania	
1973–2000	13
2001–2006	11
2007–2012	8
Liczba słuchaczy	
1–100	9
101–200	9
201–500	12
Ponad 500	12
Ogółem	10

Z danych wynika ponadto, że wyraźnie więcej partnerów mają starsze UTW, które powstały przed rokiem 2000. Prawdopodobnie można to przypisać ich wieloletniej aktywności, która dała im wiele możliwości do współpracy i zbudowania swojej pozycji w środowisku.

014 | Jak się promują UTW?

UTW promują swoją ofertę najczęściej w prasie, poprzez pocztę pantoflową, podczas imprez, pikników, wydarzeń kulturalnych, konferencji oraz za pomocą własnej tablicy informacyjnej.

Jak promuje się UTW?	Liczba	%
W prasie	192	69%
Pocztą pantoflową	185	66%
Podczas imprez, pikników, wydarzeń kulturalnych, konferencji	180	65%
Własna tablica informacyjna	179	64%
Ulotki	134	48%
UTW ma podstronę na stronie internetowej instytucji, w ramach której działa	133	48%
UTW ma własną stronę internetową	132	47%
Plakaty	117	42%
W radio	78	28%
W telewizji	71	25%
Biuletyn drukowany	65	23%
Wydawnictwa UTW	40	14%
Organizujemy dzień otwarty UTW	33	12%
Biuletyn elektroniczny (newsletter)	13	5%
W inny sposób	21	8%

N=278

W swojej promocji uniwersytety przejmują techniki stosowane przez macierzyste instytucje. UTW działające przy uczelniach niepublicznych częściej korzystają z ulotek (61%) i dni otwartych (15%), przy uczelniach publicznych z radio (35%) i dni otwartych (15%), przy ośrodkach kultury z plakatów (54%). UTW istniejące przy uczelniach wyższych oraz ośrodkach kultury częściej korzystają z strony internetowej instytucji macierzystej (uczelnie publiczne – 75%, uczelnie niepubliczne – 70%, ośrodki kultury – 79%). Uniwersytety działające jako stowarzyszenia również mają swoją specyfikę – posiadają własne strony internetowe (70%), publikują biuletyny (29%) i wydawnictwa (21%).

Z większej liczby narzędzi promocji korzystają zwykle uniwersytety starsze, z dużą liczbą słuchaczy i dużym budżetem.

015 | Jakie plany mają UTW i co je ogranicza?

Myśląc o swoim rozwoju w kolejnym roku akademickim UTW najczęściej planują rozszerzenie oferty wykładów/zajęć o nowe tematy, pozyskanie środków finansowych z nowych źródeł, pozyskanie nowych partnerów oraz realizację projektów na rzecz lokalnej społeczności.

Jakie plany ma UTW na kolejny rok akademicki?	Liczba	%
Rozszerzenie oferty wykładów/zajęć o nowe tematy	241	88%
Pozyskanie środków finansowych z nowych źródeł	197	72%
Pozyskanie nowych partnerów	114	42%
Realizację projektów, działań na rzecz lokalnej społeczności	111	40%
Realizację projektów wspólnie z dziećmi i młodzieżą	97	35%
Zwiększenie liczby wykładów/zajęć	90	33%
Nawiązanie współpracy międzynarodowej	63	23%
Nawiązanie współpracy z uczelnią wyższą, podpisanie umowy o współpracy i patronacie	50	18%
Nawiązanie współpracy ze studentami uczelni wyższych	50	18%
Założenie koła wolontariuszy	33	12%
Pozyskanie młodych wolontariuszy	25	9%
Zatrudnienie nowych osób	21	8%
Inne	7	3%

N=274

W planach tych zdecydowanie największym ograniczeniem jest brak środków finansowych (81%). Mniej dotkliwymi, ale również dość często wymienianymi problemami są braki w wyposażeniu (komputery, sprzęt, meblowanie itp.), zbyt mała liczba pracowników, ograniczenia prawne i formalne / biurokracja, brak kadry naukowej chętnej do prowadzenia wykładów/zajęć, zbyt mała liczba wolontariuszy oraz trudności w pozyskiwaniu partnerów do realizacji projektów.

Jakie czynniki najmocniej ograniczają działalność UTW?	Liczba	%
Brak środków finansowych	215	81%
Braki w wyposażeniu (komputery, sprzęt, meblowanie itp.)	94	35%
Zbyt mało pracowników	76	29%
Ograniczenia prawne i formalne / biurokracja	70	26%
Brak kadry naukowej chętnej do prowadzenia wykładów/zajęć	64	24%

Zbyt mało wolontariuszy	60	23%
Trudności w pozyskiwaniu partnerów do realizacji projektów	57	21%
Brak lokalu	42	16%
Trudny dostęp do sal i pomieszczeń	42	16%
Brak odpowiednich szkoleń dla pracowników UTW	41	15%
Małe zainteresowanie ofertą UTW	36	14%
Trudności we współpracy z uczelniami wyższymi	28	11%
Słaba znajomość oferty UTW wśród seniorów	25	9%
Trudności we współpracy z samorządem lokalnym	25	9%
Trudności w komunikacji ze słuchaczami	22	8%
Trudność w pozyskiwaniu uczestników projektów prowadzonych przez UTW	18	7%
Inne	9	3%

n=265

Ciekawe, że dość rzadko jako ważne ograniczenie działalności uniwersytety wskazują brak lokalu. Choć mógłby to być poważny problem, większość UTW potrafi sobie z nim poradzić. Najczęściej uniwersytet korzysta z lokalu instytucji, w ramach której działa. Często może korzystać z lokalu nieodpłatnie. Około jednej piątej UTW płaci za lokal na biuro/sekretariat. Tylko co dziesiąty uniwersytet musi borykać się z trudnościami związanymi z brakiem biura.

	Liczba	%
Tak, dysponujemy lokalem na własność	12	4%
Tak, korzystamy z lokalu instytucji, w ramach której działamy	108	39%
Tak, użyczono nam lokalu nieodpłatnie	80	29%
Tak, wynajmujemy lokal odpłatnie	53	19%
Nie, nie dysponujemy takim lokalem	27	10%
Ogółem	280	100%

N=277

Gdyby uniwersytety mogły skorzystać z oferty szkoleń dla pracowników i osób zaangażowanych w prowadzenie UTW, zdecydowanie najchętniej wybieranym tematem byłoby pozyskiwanie funduszy i sponsorów. Następne w kolejce są zarządzenie oraz zagadnienia prawno-formalne. Jedna trzecia UTW chciałaby szkolić swoich przedstawicieli w zakresie finansów oraz umiejętności interpersonalnych.

	Liczba	%
Pozyskiwanie funduszy, poszukiwanie sponsorów	181	67%
Zarządzanie działalnością UTW (planowanie, ewaluacja itp.)	114	42%
Zagadnienia prawno-formalne związane z funkcjonowaniem UTW	109	40%
Finanse w UTW (księgowość, zarządzanie finansami)	84	31%
Umiejętności interpersonalne (komunikacja, autoprezentacja, negocjacje, praca w grupie)	74	27%
Współpraca międzypokoleniowa	68	25%
Zarządzanie ludźmi (budowanie zespołu, prowadzenie zebrań, przywództwo)	67	25%
Budowanie wizerunku UTW, promocja, współpraca z mediami	63	23%

Współpraca z administracją publiczną	52	19%
Praca metodą projektową	51	19%
Pozyskiwanie i organizowanie pracy wolontariuszy	49	18%
Stosowanie nowoczesnych technologii (w tym zastosowania komputerów i Internetu)	44	16%
Znajomość języków obcych	39	14%
Badanie potrzeb społeczności lokalnej	38	14%
W ogóle nie potrzebujemy szkoleń	20	7%

n=270

016 | Załącznik 1 – zestawienia tabelaryczne

W jaki sposób UTW działają społecznie?

na rzecz innych słuchaczy UTW, którzy potrzebują pomocy	Liczba
pomoc osobom chorym, odwiedziny chorych, opieka	19
pomoc koleżeńska, sąsiedzka, samopomoc, pomoc, opieka i wsparcie ogólnie	17
pomoc finansowa, rzeczowa, zbiórki	10
wsparcie duchowe, rozmowa, spotkania, wizyty w domu, telefony, listy	9
załatwianie spraw, zakupy, pomoc domowa	8
porady prawnika	6
wsparcie / porady psychologiczne	5
wykłady, zajęcia, wyjazdy, wyjścia, wystawy, występy	3
pomoc w dotarciu na wykłady / zajęcia	2
zapraszanie na zajęcia, imprezy, wyjazdy	2
edukacja wzajemna	1
inne	6

na rzecz osób starszych (ale nie słuchaczy UTW)	Liczba
wsparcie instytucji pomocy społecznej (DPS, DDP,) np. prelekcje, śpiewanie, występy, spotkania	14
pomoc koleżeńska, sąsiedzka, doraźna, pomoc, opieka i wsparcie ogólnie	9
wykłady, zajęcia, wyjazdy, wyjścia, wystawy, występy	9
pomoc rzeczowa (paczki, lekarstwa, zbiórki)	8
odwiedziny, wspólne spędzanie czasu, spotkania	7
organizowanie imprez / wydarzeń dla osób starszych	4
załatwianie spraw, zakupy, pomoc domowa	4
przynoszenie / czytanie książek	3
pomoc osobom chorym, odwiedziny chorych, opieka	2
porady prawnika	2
pomoc w hospicjach	2
prowadzenie klubów seniora	1
inne	5

na rzecz dzieci w wieku szkolnym / uczniów	Liczba
działania międzypokoleniowe, wspólne imprezy, zajęcia	10
korepetycje, pomoc w nauce, zajęcia wyrównawcze	9
organizowanie zajęć, spotkań i imprez edukacyjnych	8

pomoc finansowa i rzeczowa (np. festyn charytatywny, dofinansowanie wycieczek, zbiórka na obiady)	7
czytanie dzieciom książek	5
imprezy okolicznościowe, spotkania, zabawy	5
występy grup artystycznych (np. teatr,)	4
działanie w szkole, w świetlicy szkolnej	3
działanie w świetlicy środowiskowej, socjoterapeutycznej	3
inne	5

na rzecz dzieci w wieku przedszkolnym i młodszych	Liczba
czytanie dzieciom książek (np. w przedszkolu)	18
występy grup artystycznych (np. teatr, chór)	12
imprezy okolicznościowe, spotkania, zabawy	11
praca w przedszkolu, ognisku, świetlicy, klubie malucha	7
działania międzypokoleniowe	7
prowadzenie zajęć dla dzieci	5
pomoc rzeczowa (żywność, maskotki, przybory plastyczne)	3
inne	1

na rzecz młodzieży	Liczba
działania międzypokoleniowe, wspólne imprezy, zajęcia, występy, wycieczki	8
organizowanie zajęć, spotkań i imprez edukacyjnych dla młodzieży	5
korepetycje, pomoc w nauce, zajęcia wyrównawcze	4
występy grup artystycznych (np. teatr,)	1
imprezy okolicznościowe, spotkania, zabawy	1
pomoc finansowa i rzeczowa (np. festyn charytatywny, dofinansowanie wycieczek, zbiórka na obiady)	1
działanie w szkole, w świetlicy szkolnej	1
działanie w świetlicy środowiskowej, socjoterapeutycznej	1
czytanie dzieciom książek	0
Inne	5

na rzecz niepełnosprawnych	Liczba
spotkania, zajęcia, imprezy integracyjne	9
pomoc rzeczowa i finansowa (np. pomoc w zakupie wózka, paczki świąteczne)	5
pomoc ogólnie, wolontariat	3
odwiedziny i występy w DPS	3
pomoc w dotarciu na zajęcia, koncerty itp.	2
akcje charytatywne (np. zbiórka nakrętek na wózek inwalidzki)	1

organizowanie zajęć dla niepełnosprawnych dzieci	1
organizowanie wczasów	1
wychodzenie na spacer z niewidomymi	1
prowadzenie punktu informacyjnego dla osób niepełnosprawnych	1
poprzez samorząd, radę gminy / miasta	1
organizacja olimpiad	1
umożliwienie pracy osobie niepełnosprawnej umysłowo	1
inne	4

na rzecz sąsiedztwa, okolicy, miejscowości, środowiska lokalnego	Liczba
organizowanie pikników, festynów, imprez (np. dzień sąsiada, wigilia)	8
organizowanie życia kulturalnego (np. występy grup artystycznych, wystawy)	6
organizowanie otwartych zajęć	4
pomoc sąsiedzka / osobista	3
dbanie o przestrzeń publiczną (np.: stworzenie ogrodu, przywrócenie pomnika, wytyczenie szlaków)	3
organizowanie wyjazdów, wycieczek	3
współpraca z instytucjami samorządowymi	3
składanie petycji i wniosków do samorządu	2
poprzez samorząd, radę gminy / miasta	1
akcje charytatywne (np. cegiełki)	1
pomoc finansowa i rzeczowa	1
Publikacje	1
Inne	6

na rzecz osób chorych	Liczba
opieka, wsparcie, pomoc w codziennych obowiązkach, zakupy	10
pomoc ogólnie, wolontariat	5
wolontariat w hospicjum	5
odwiedziny (np. w szpitalu, w DPS)	4
pomoc rzeczowa i finansowa (dary, aukcja, produkty z banków żywności)	4
występy (np. w szpitalu, DPS)	3
akcje charytatywne	1
czytanie książek	1
wolontariat podczas zawodów sportowych	1
pomoc w uzyskaniu zabiegów rehabilitacyjnych	1
Inne	1

na rzecz instytucji kultury (biblioteka, dom kultury, muzeum itp.)	Liczba
Wernisaże, wystawy	6

Spotkania	5
Współpraca	5
Występy	3
Współpraca przy organizacji imprez	3
Konkursy	2
Czytanie dzieciom	2
Współpraca przy organizacji zajęć	2
Publikacje	1
Przegląd filmów	1
Obsługa szatni	1
Digitalizacja zbiorów	1
Przekazywanie księgozbiorów	1
Współpraca przy organizacji wystaw / wernisaży	1
Współpraca przy organizacji konferencji	0
Inne	18

017 | Załącznik 2 – ankieta

METRYCZKA

M1. W którym roku powstał Państwa Uniwersytet Trzeciego Wieku (UTW)?

W |__|__|__|__| roku

M2. Jaka jest forma organizacyjno-prawna Państwa UTW?

1. UTW jest samodzielnym stowarzyszeniem
2. UTW jest fundacją
3. UTW działa w ramach innego stowarzyszenia lub fundacji
4. UTW działa w ramach publicznej uczelni wyższej
5. UTW działa w ramach niepublicznej uczelni wyższej
6. UTW działa w ramach domu / ośrodka kultury
7. UTW działa w ramach biblioteki
8. UTW działa w ramach instytucji pomocy społecznej
9. UTW działa w ramach innej jednostki powołanej przez Urząd Gminy / Miasta
10. UTW jest filią innego UTW
11. UTW działa jako grupa inicjatywa bez osobowości prawnej
12. Inna forma, jaka?

[tylko jeśli UTW nie działa w ramach uczelni wyższej]

M3. Czy UTW ma podpisane porozumienie o współpracy i patronacie z uczelnią wyższą?

1. Tak
2. Nie

M4. Proszę oszacować, ilu słuchaczy (osób, które regularnie korzystają z oferty) ma UTW w roku akademickim 2011/2012?

[Interesuje nas szacunkowa wartość a nie dokładna liczba]

|__|__|__|__| osób

M5. Proszę oszacować, jaki % słuchaczy UTW stanowią:

1. kobiety |__|__| %
2. mężczyźni |__|__| %
3. Nie wiem, trudno powiedzieć

M6. Proszę oszacować, jaki % słuchaczy UTW stanowią osoby w wieku:

1. do 50 roku życia
2. 51-65 lat
3. więcej niż 65 lat

[tylko jeśli UTW jest samodzielnym stowarzyszeniem]

M7. Ilu mniej więcej członków ma obecnie UTW (jako stowarzyszenie)?

|_|_|_|_| członków

[tylko jeśli UTW jest samodzielnym stowarzyszeniem]

M8. Czy aby być słuchaczem UTW trzeba zostać członkiem stowarzyszenia UTW?

1. Tak
2. Nie

M9. Czy, żeby zostać słuchaczem Państwa UTW trzeba spełnić, któreś z poniższych kryteriów? Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące możliwości.

[wiele możliwości]

1. mieć status emeryta / rencisty
2. osiągnąć określony wiek
3. zakończyć aktywność zawodową
4. mieć określony poziom wykształcenia
5. mieszkać na określonym terytorium (np. dzielnica, powiat)
6. nie, żadne z powyższych kryteriów nie ma dla nas znaczenia

M10. Czy przy rekrutacji stawiacie Państwo kandydatom inne wymagania?

1. Tak, jakie.....
2. Nie

M11. Jakiego poziomu wykształcenia wymagają Państwo od kandydatów?

1. Wymagamy minimum wykształcenia wyższego
2. Wymagamy minimum wykształcenia średniego
3. Wymagamy minimum wykształcenia zawodowego/podstawowego
4. Mamy inne wymagania. Jakie?

M14. Jaka jest wielkość miejscowości, w której działa Państwa UTW?
przedziały

1. wieś
2. miasto poniżej 20 000 mieszkańców
3. miasto 20 000-49 999 mieszkańców
4. miasto 50 000-99 999 mieszkańców
5. miasto 100 000-199 999 mieszkańców

6. miasto 200 000-499 999 mieszkańców
7. miasto 500 000-999 999 mieszkańców
8. miasto powyżej 1 000 000 mieszkańców

M15. W którym województwie działa Państwa UTW?

1. dolnośląskie
2. kujawsko-pomorskie
3. lubelskie
4. lubuskie
5. łódzkie
6. małopolskie
7. mazowieckie
8. opolskie
9. podkarpackie
10. podlaskie
11. pomorskie
12. śląskie
13. świętokrzyskie
14. warmińsko-mazurskie
15. wielkopolskie
16. zachodniopomorskie

P16. Czy UTW dysponuje lokalem, w którym mieści się biuro / sekretariat Uniwersytetu?

1. Tak, dysponujemy lokalem na własność
2. Tak, korzystamy z lokalu instytucji w ramach której działamy
3. Tak, użyczono nam lokalu nieodpłatnie
4. Tak, wynajmujemy lokal odpłatnie
5. Nie, nie dysponujemy takim lokalem

PROGRAM UTW - WYKŁADY

W tej części ankiety będziemy Państwa pytać o wykłady prowadzone przez UTW. Przez wykłady rozumiemy spotkania dydaktyczne, w których jednocześnie uczestniczy większość słuchaczy UTW. W trakcie wykładu prowadzący przekazuje wiedzę ustnie (czasem korzysta z prezentacji). Słuchacze zwykle mogą zadawać pytania. W trakcie wykładów zazwyczaj słuchacze nie wykonują praktycznych zadań lub ćwiczeń. W tym sensie do wykładów można zaliczyć również niektóre prelekcje, seminaria, konwersatoria itp. Do wykładów nie zaliczają się zajęcia praktyczne w małych grupach oraz imprezy - o nie zapytamy w dalszej części ankiety

W1. Czy UTW organizuje wykłady w roku akademickim 2011/2012?

1. Tak
2. Nie

W2. Jakich przedmiotów/tematów dotyczyły wykłady prowadzone w roku akademickim 2011/2012?

1. Ekonomia
2. Film
3. Filozofia
4. Historia
5. Historia sztuki
6. Komputery / informatyka
7. Kultura / religia
8. Literatura
9. Medycyna/zdrowie
10. Moda i Uroda
11. Muzyka
12. Nauki przyrodnicze (astronomia, biologia, chemia, fizyka)
13. Politologia/polityka
14. Prawo
15. Przygotowanie do emerytury / późnej starości
16. Psychologia / psychoedukacja
17. Socjologia / społeczeństwo
18. Sport
19. Technika
20. Teatr
21. Tradycja lokalna (w tym historia i kultura lokalna)
22. Turystyka / geografia
23. Inne, jakie?

[dla każdego zaznaczonego tematu]

W3. Proszę oszacować ile wykładów tego rodzaju UTW zorganizowało w roku akademickim 2011/2012?

__|__| wykładów
Trudno powiedzieć

W4. W jakie dni odbywają się wykłady?

[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące]

1. W dni powszednie
2. Sobota
3. Niedziela

W5. W jakich godzinach odbywają się wykłady w dni powszednie (proszę zaznaczyć godzinę rozpoczęcia)?

[jeśli wykłady nie mają stałego terminu proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi]

1. między 8 a 12
2. między 12 a 16

3. między 16 a 20
4. między 20 a 24

W6. W jakich godzinach odbywają się wykłady w weekendy (proszę zaznaczyć godzinę rozpoczęcia)?

[jeśli wykłady nie mają stałego terminu proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi]

5. między 8 a 12
6. między 12 a 16
7. między 16 a 20
8. między 20 a 24

W7. Kto prowadzi wykłady?

1. wykładowcy z uczelni wyższych
2. studenci uczelni wyższych
3. eksperci i pasjonaci nie związani z uczelnią wyższą
4. słuchacze / członkowie UTW
5. przedstawiciele firm oferujących usługi dla seniorów

[często / czasami / nigdy]

W8. Proszę oszacować ile osób prowadziło wykłady UTW w roku akademickim 2011/2012?

|_|_| osób

W9. Czy wśród organizowanych przez Państwa UTW wykładów są wykłady otwarte tzn. wykłady nieodpłatne, na które każdy może przyjść?

1. Tak
2. Nie

PROGRAM UTW – ZAJĘCIA

Dowiedzieliśmy się już wiele o wykładach, które prowadzi UTW. Teraz chcielibyśmy zadać kilka pytań o inne zajęcia organizowane przez UTW. Przez zajęcia rozumiemy grupy, sekcje, warsztaty, kursy, kluby i koła zainteresowań – wszystkie rodzaje zajęć, które odbywają się regularnie (np. co tydzień) lub cyklicznie (np: 10 spotkań na dany temat) dla stosunkowo małej grupy uczestników i które wymagają aktywnego uczestnictwa.

Z1. Interesuje nas jakie zajęcia UTW oferuje swoim słuchaczom (poza wymienionymi wcześniej wykładami). Proszę zaznaczyć wszystkie punkty, które można znaleźć w ofercie Państwa UTW.

1. Kursy językowe/lektoraty

2. Kursy komputerowe
3. Kursy tańca / zajęcia taneczne
4. Zajęcia i zespoły muzyczne (np. chór, zespół ludowy, gra na instrumentach)
5. Zajęcia plastyczne (np. rysunek, malarstwo)
6. Rękodzieło (np. haft, ceramika, decoupage)
7. Zajęcia i grupy teatralne / kabaretowe
8. Zajęcia i koła fotograficzne
9. Zajęcia i koła filmowe
10. Zajęcia o literaturze (w tym kluby czytelników)
11. Sekcje gier towarzyskich (np. brydż, szachy, gry planszowe)
12. Zajęcia sportowe i ruchowe
13. Zajęcia i sekcje turystyczne / krajoznawstwo
14. Zajęcia kulinarne
15. Kulturoznawstwo / religioznawstwo
16. Historia / historia lokalna
17. Historia sztuki
18. Warsztaty literackie / dziennikarskie / twórczego pisania
19. Zajęcia psychologiczno-terapeutyczne / psychoedukacja / rozwój osobisty
20. Zajęcia przygotowujące do emerytury lub późnej starości
21. Zajęcia dotyczące treningu pamięci
22. Kluby / sekcje wolontariatu
23. Kluby / koła międzypokoleniowe
24. UTW nie ma w ofercie regularnych zajęć w małych grupach
25. Inne, jakie?

[dla każdych zaznaczonych zajęć]

Z2. Ile grup zajęciowych tego rodzaju ma w ofercie UTW?

|_|_|_| grup

Z3. Jakie kursy językowe oferuje UTW?

1. angielski
2. esperanto
3. francuski
4. hiszpański
5. niemiecki
6. rosyjski
7. włoski
8. inne. jakie?

Z4. Jakie zajęcia sportowe i ruchowe oferuje UTW?

1. Gimnastyka
2. Joga
3. Zajęcia rehabilitacyjne
4. Siłownia
5. Tai-Chi
6. Nordic walking

7. Basen
8. Ping Pong
9. Bilard
10. Kręgle
11. Turystyka piesza
12. Turystyka rowerowa
13. Inne, jakie?

Z5. W jakie dni odbywają się regularne zajęcia?

[proszę wziąć pod uwagę wszystkie grupy, sekcje, warsztaty, kursy, kluby i koła zainteresowań]

[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące]

1. W dni powszednie
2. Sobota
3. Niedziela

Z6. W jakich godzinach odbywają się zajęcia w dni powszednie (proszę zaznaczyć godzinę rozpoczęcia)?

[proszę wziąć pod uwagę wszystkie grupy, sekcje, warsztaty, kursy, kluby i koła zainteresowań]

[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi]

1. między 8 a 12
2. między 12 a 16
3. między 16 a 20
4. między 20 a 24

Z7. W jakich godzinach odbywają się zajęcia w weekendy (proszę zaznaczyć godzinę rozpoczęcia)?

[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi]

1. między 8 a 12
2. między 12 a 16
3. między 16 a 20
4. między 20 a 24

Z8. Kto prowadzi zajęcia?

1. wykładowcy z uczelni wyższych
2. studenci uczelni wyższych
3. zawodowi instruktorzy / trenerzy
4. eksperci i pasjonaci nie związani z uczelnią wyższą
5. słuchacze / członkowie UTW
6. przedstawiciele firm oferujących usługi dla seniorów

[często / czasami / nigdy]

Z9. Proszę oszacować ile osób prowadziło regularne zajęcia (poza wymienionymi wcześniej wykładowcami) w roku akademickim 2011/2012?

|_|_| osób

PROGRAM UTW - IMPREZY, WYDARZENIA, INNE

Poza wykładami i regularnymi zajęciami niektóre UTW organizują imprezy, wydarzenia kulturalne i spotkania towarzyskie. Zadamy teraz kilka pytań na ten temat.

I1. Proszę zaznaczyć wszystkie wydarzenia, które Państwa UTW organizował w tym roku akademickim (2011/2012).

1. Impreza okolicznościowe (np.: wigilia, nowy rok, andrzejki, walentynki, dzień kobiet, imieniny)
2. Impreza plenerowe (np.: piknik, festyn, majówka, dzień sportu, dzień sąsiada)
3. Wydarzenia sportowe (np.: turnieje, rozgrywki)
4. Konkursy
5. Dzień otwarty UTW
6. Wystawa, wernisaż
7. Zabawa taneczna / potańcówka / dyskoteka
8. Występ sekcji UTW (np.: chóru, grupy teatralnej, grupy tanecznej), w tym występy wyjazdowe
9. Występy lokalnych grup artystycznych (np dzieci, uczniów, zespołów ludowych, zespołów amatorskich)
10. Koncert zaproszonych artystów
11. Konferencja
12. Wycieczka / wyjazd / rajd turystyczny
13. Wyjście do kina, teatru, muzeum, filharmonii i innych instytucji kultury
14. Pielgrzymka
15. Spotkanie autorskie
16. Pokaz mody
17. Debata z udziałem mieszkańców
18. Debata przedwyborcza (np. przed wyborami do parlamentu, samorządu)
19. Spotkania/zebrania mieszkańców w celu organizacji wspólnego przedsięwzięcia
20. Spotkania integracyjno- szkoleniowe UTW w regionie
21. Spotkania integracyjne lokalnych organizacji seniorskich
22. UTW nie organizuje imprez, wydarzeń kulturalnych i spotkań towarzyskich
23. Inne, jakie?

[dla każdego wydarzenia]

I2. Proszę oszacować ile wydarzeń tego rodzaju zorganizowało w tym roku Państwa UTW?

|_|_|

Trudno powiedzieć

[jeśli UTW organizuje wyjście do kina, teatru, muzeum, filharmonii i innych instytucji kultury]

I3. Czy Państwa UTW korzysta z oferty przygotowanej specjalnie z myślą o Uniwersytetach Trzeciego Wieku przez różne instytucje kultury (np teatry, muzea, filharmonie)

1. Tak, korzystamy ze zniżek na bilety
2. Tak, korzystamy ze oferty zajęć edukacyjnych dedykowanych seniorom
3. Tak, korzystamy z innych propozycji skierowanych do seniorów (jakie...)
4. Nie korzystamy

I4. Czy Państwa UTW prowadzi badania naukowe?

1. Tak
2. Nie

WOŁONTARIAT I PRACA SPOŁECZNA

Niektóre UTW poza regularną działalnością edukacyjną prowadzą również różnego rodzaju działania na rzecz społeczności lokalnej, innych osób (np. potrzebujących) lub całego [społeczeństwa](#). Działania społeczne mogą być realizowane przez słuchaczy, liderów UTW, osoby pracujące społecznie na rzecz UTW, a także przez wolontariuszy. Mogą również angażować osoby spoza środowiska UTW (np. mieszkańców, uczniów, studentów). Chcielibyśmy w tym miejscu zadać Państwu kilka pytań na ten temat.

PS1. Czy Państwa UTW podejmuje tak rozumiane działania społeczne?

1. Tak
2. Nie

PS2. Na rzecz jakich osób i instytucji prowadzone są te działania?
[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące]

1. na rzecz innych słuchaczy UTW, którzy potrzebują pomocy
2. na rzecz osób starszych (ale nie słuchaczy UTW)
3. na rzecz dzieci w wieku przedszkolnym i młodszych
4. na rzecz dzieci w wieku szkolnym / uczniów
5. na rzecz młodzieży
6. na rzecz wychowanków domów dziecka
7. na rzecz sąsiedztwa, okolicy, miejscowości, środowiska lokalnego
8. na rzecz niepełnosprawnych
9. na rzecz bezdomnych
10. na rzecz bezrobotnych / szukających pracy / podnoszących swoje kwalifikacje zawodowe
11. na rzecz osób chorych
12. na rzecz osób ubogich / potrzebujących
13. na rzecz ofiar klęsk żywiołowych i wypadków losowych
14. na rzecz zwierząt

15. na rzecz środowiska naturalnego
16. na rzecz fundacji / stowarzyszeń
17. na rzecz uczelni wyższej
18. na rzecz instytucji kultury (biblioteka, dom kultury, muzeum itp.)
19. na rzecz parafii
20. Inne osoby i instytucje. (proszę wpisać jakie)

[dla każdej zaznaczonej grupy / instytucji]

PS3. Na czym polegają działania?

[Proszę wymienić działania na rzecz każdej grupy / instytucji]

[pytanie otwarte]

PS4. Proszę oszacować ile osób jest zaangażowanych w działalność społeczną prowadzoną przez UTW?

|_|_|_| osób

PS5. Proszę oszacować ile z osób zaangażowanych w działalność społeczną UTW stanowią słuchacze (tzn. osoby, które regularnie korzystają z oferty UTW)?

|_|_|_| osób

PS6. Proszę oszacować ile z osób zaangażowanych w działalność społeczną UTW to osoby do 35 roku życia?

|_|_|_| osób

PS7. Czy w ramach Państwa UTW działa bank czasu/usług?

1. Tak
2. Nie

PS8. Czy przedstawiciele Państwa UTW brali kiedykolwiek udział w konsultacjach społecznych organizowanych przez lokalny samorząd lub administrację centralną?

1. Tak
2. Nie

PS9. Czego dotyczyły te konsultacje społeczne?

[otwarte]

PS10. Czy przedstawiciele Państwa UTW podejmowanie kiedykolwiek działania w obszarze rzecznictwa, reprezentowania interesów osób starszych?

1. Tak
2. Nie

PS11. Na czym polegały te działania?

[otwarte]

PS12. W jaki sposób zachęcacie Państwo do zaangażowania w działalność społeczną prowadzoną przez UTW?

1. zachęcamy przy okazji wykładów / zajęć
2. zachęcamy przy okazji spotkań / zebrań słuchaczy
3. prowadzimy indywidualne rozmowy ze słuchaczami
4. organizujemy wykłady / prelekcje na temat działalności społecznej / wolontariatu
5. organizujemy warsztaty dla wolontariuszy
6. rozwieszamy plakaty / ogłoszenia
7. przyznajemy nagrody za działalność społeczną (dyplomy, konkursy, publiczne podziękowania)
8. kontaktujemy słuchaczy z osobami / instytucjami potrzebującymi pomocy
9. opisujemy działalność społeczną w materiałach informacyjnych UTW
10. dbamy o promocję działań społecznych w mediach
11. na etapie rekrutacji, pytamy słuchaczy co mogą wnieść do UTW, jakimi umiejętnościami mogą się podzielić z innymi
12. inne. jakie?

PRACA SPOŁECZNA NA RZECZ UTW

Niektóre UTW korzystają z nieodpłatnej pracy wykonywanej przez swoich słuchaczy lub inne osoby na rzecz uniwersytetu (np.: wykonują prace biurowe, organizują spotkania, wyjazdy, przygotowują wnioski o dofinansowanie, pomagają w rekrutacji, prowadzą listy obecności, zbierają składki itp.).

PSU1. Czy pracę Państwa UTW wspierają osoby pracujące społecznie?

1. Tak
2. Nie

[jeśli tak]

PSU2. Proszę oszacować ile osób wspiera UTW pracując społecznie (proszę nie uwzględniać osób, które nieodpłatnie prowadzą wykłady i zajęcia)?

|_|_|_| osób

PSU3. Proszę oszacować Ile z osób wspierających UTW stanowią słuchacze (tzn. osoby, które regularnie korzystają z oferty UTW)?

|_|_|_| osób

PSU4. Proszę oszacować Ile z osób wspierających UTW to osoby poniżej 35 roku życia?

|_|_|_| osób

DIAGNOZA

D1. W jaki sposób ustalany był program UTW na ten rok akademicki?

[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi]

1. Kontynuujemy zajęcia z poprzedniego roku bez zmian
2. Prowadzący zwrócił się do nas ze swoim pomysłem
3. Ofertę formułuje kierownictwo UTW
4. Ofertę formułuje rada programowa UTW
5. Korzystamy z przykładu innych UTW
6. Pomysł podsunęła nam inna instytucja. (Jaka?
7. Zbieraliśmy opinie słuchaczy przy okazji nieformalnych rozmów
8. Zorganizowaliśmy zebranie słuchaczy UTW, na którym rozmawialiśmy o programie
9. Słuchacze sami zwrócili się do nas z propozycjami
10. Badaliśmy opinię słuchaczy (np: za pomocą ankiety)
11. Badaliśmy potrzeby seniorów w naszej miejscowości (nie tylko słuchaczy UTW)
12. Inne, jakie?

D2. Kto ostatecznie zatwierdził program UTW na rok akademicki 2011/2012?

1. Rada Naukowa UTW
2. Zarząd UTW
3. Samorząd studentów UTW
4. Inne. Jakież?

FINANSE

F1. Proszę określić źródła finansowania UTW w 2011?

[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi]

1. Środki instytucji, w ramach której działa UTW *[tylko gdy UTW działa w ramach innej instytucji]*
2. Opłaty słuchaczy
3. Składki członkowskie
4. Darowizny od osób fizycznych
5. Darowizny od instytucji i firm
6. Dotacje ze źródeł publicznych - rządowych (np.: środki ministerstw, wojewodów, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich)
7. Dotacje ze środków Unii Europejskiej
8. Dotacje ze środków samorządowych (gminy, powiatu, województwa)
9. Dotacje ze środków krajowych organizacji pozarządowych (w szczególności fundacji)
10. Dotacje z zagranicznych programów pomocowych poza UE (np. środki Norweskiego Mechanizmu Finansowego, środki innych państw poza UE)
11. Dochody z przekazania 1% podatku
12. Dochody własne (np.: działalność gospodarcza, wynajem sal)
13. Inne źródła, jakie?

F2. Proszę zaznaczyć główne źródło finansowania UTW w 2011 (tzn. to, które przyniosło największy przychód)?

[jedna odpowiedź]

1. Środki instytucji, w ramach której działa UTW *[tylko gdy UTW działa w ramach innej instytucji]*
2. Opłaty słuchaczy
3. Składki członkowskie *[tylko stowarzyszenia]*
4. Dotacje ze źródeł publicznych - rządowych (np.: środki ministerstw, wojewodów, Fundusz Inicjatyw Obywatelskich)
5. Dotacje ze środków Unii Europejskiej
6. Dotacje ze środków samorządowych (gminy, powiatu, województwa)
7. Dotacje ze środków krajowych organizacji pozarządowych (w szczególności fundacji)
8. Dotacje z innych źródeł
9. Dochody z przekazania 1% podatku
10. Darowizny od osób fizycznych
11. Darowizny od instytucji i firm
12. Inne źródła, jakie?

F3. Proszę oszacować wielkość wydatków UTW w 2011 roku:

|_|_|_|_|_|_|_|_| zł

F4. Proszę sobie wyobrazić, że Państwa UTW otrzymał dodatkowe pieniądze, którymi mogliby Państwo swobodnie dysponować. Na który z wymienionych celów wydałoby Państwo te pieniądze (proszę wybrać pięć najważniejszych celów)?

1. Zatrudnienie wykładowców / prowadzących zajęcia
2. Wynajem sal na wykłady / zajęcia
3. Zakup materiałów dydaktycznych
4. Dofinansowanie udziału uczestników w wykładach, zajęciach, imprezach, wydarzeniach
5. Wynajem / kupno lokalu na siedzibę
6. Promocja działań UTW reklama
7. Wkład własny do projektów
8. Powiększenie lub remont lokalu
9. Zatrudnienie lub skorzystanie z usług specjalisty (od prawa, zarządzania, księgowości, finansów itp.)
10. Zatrudnienie dodatkowych pracowników
11. Podniesienie kwalifikacji pracowników lub wolontariuszy (szkolenia, konferencje itp)
12. Zakup sprzętu biurowego, komputerów itp.
13. Zakup innego sprzętu
14. Zakup oprogramowania komputerowego
15. Inne, jakie?

[tylko jeśli UTW otrzymało dotację w 2011]

F5. Czy UTW składało w 2011 roku wnioski o dotację z samorządu, administracji centralnej, Unii Europejskiej, organizacji pozarządowych lub innych instytucji udzielających wsparcia finansowego?

1. Tak

2. Nie

[tylko jeśli UTW składało wnioski o dotację w 2011]

F6. Ile wniosków o dotację składał Państwa UTW w 2011 roku?

|_|_| wniosków.

[tylko jeśli UTW otrzymało dotację w 2011]

F7. Ile z tych wniosków otrzymało dofinansowanie?

|_|_| wniosków.

PŁATNOŚĆ

Różne UTW stosują różne zasady płatności za wykłady, zajęcia i inne elementy swojej oferty. Chcielibyśmy zadać teraz kilka pytań na ten temat. Jeśli uznacie Państwo, że możliwe odpowiedzi nieadekwatnie opisują zasady przyjęte przez Państwa UTW prosimy o opisanie tych zasad w ostatnim pytaniu na tej stronie.

PL1. Czy zostanie słuchaczem UTW wymaga opłacenia wpisowego?

1. Tak
2. Nie

[tylko gdy w poprzednim pytaniu "tak"]

PL2. Jakiej wysokości jest wpisowe?

|_|_|_| zł

[tylko gdy UTW jest stowarzyszeniem]

PL3. Jakiej wysokości są składki członkowskie w stowarzyszeniu UTW (rocznie)?

|_|_|_| zł

PL4. Czy korzystanie z wykładów UTW wymaga opłacenia czesnego (opłaty za rok / semestr)?

1. Tak
2. Nie

[tylko gdy w poprzednim pytaniu "tak"]

PL5. Ile wynosiło czesne w roku akademickim 2011/2012?

[jeśli opłaty są wnoszone za semestr lub miesiąc prosimy o policzenie ile wynosi łączna opłata za rok]

|_|_|_|_| zł

[tylko, gdy UTW prowadzi regularne zajęcia]

PL6. Czy uczestnictwo w regularnych zajęciach wymaga wniesienia dodatkowej opłaty (poza czesnym / wpisowym)?

1. Tak, wszystkie regularne zajęcia wymagają dodatkowej opłaty

2. Tak, niektóre regularne zajęcia wymagają dodatkowej opłaty
3. Nie, uczestnictwo w regularnych zajęciach nie jest dodatkowo płatne

PL7. Czy mają Państwo jakieś uwagi, które pozwolą nam lepiej zrozumieć przyjęte w Państwa UTW zasady płatności za oferowane wykłady, zajęcia i inne elementy oferty. Jeśli tak proszę wpisać je poniżej.

[otwarte]

ZATRUDNIENIE

ZT1. Proszę oszacować ilu płatnych pracowników wykonywało prace na rzecz UTW w roku akademickim 2011 / 2012 (nie licząc wykładowców i osób prowadzących zajęcia).

|_|_|_| osób

Trudno to oszacować

ZT2. Ile z tych osób to osoby poniżej 35 roku życia?

|_|_|

ZT3. Czy pracownikom i osobom zaangażowanym w prowadzenie UTW Państwa UTW przydatne byłyby szkolenia? W jakich dziedzinach? (Proszę wybrać pięć najważniejszych)

[max 5 odpowiedzi]

1. W ogóle nie potrzebujemy szkoleń
2. Zagadnienia prawno formalne związane z funkcjonowaniem UTW
3. Zarządzanie ludźmi (budowanie zespołu, prowadzenie zebrań, przywództwo)
4. Umiejętności interpersonalne (komunikacja, autoprezentacja, negocjacje, praca w grupie)
5. Zarządzanie działalnością UTW (planowanie, ewaluacja itp.)
6. Praca metodą projektową
7. Badanie potrzeb społeczności lokalnej
8. Finanse w UTW (księgowość, zarządzanie finansami)
9. Pozyskiwanie funduszy, poszukiwanie sponsorów
10. Budowanie wizerunku UTW, promocja, współpraca z mediami
11. Współpraca z administracją publiczną
12. Współpraca międzypokoleniowa
13. Pozyskiwanie i organizowanie pracy wolontariuszy
14. Stosowanie nowoczesnych technologii (w tym zastosowania komputerów i Internetu)
15. Znajomość języków obcych
16. Inne, jakie

WŁADZE

WL1. Od ilu lat pełni funkcję osoba zarządzająca, koordynująca obecnie UTW?

|_|_| lat

WL2. Czy Państwa UTW ma zarząd (zespół osób uprawnionych do współzarządzania UTW)?

1. Tak
2. Nie

WL3. Ile lat trwa kadencja zarządu UTW?

|_|_| lat
zarząd nie ma określonej kadencji

WL4. Czy Państwa UTW ma radę programową?

1. Tak
2. Nie

WL5. Jakie są funkcje rady programowej UTW?

[proszę zaznaczyć wszystkie możliwe]

1. Jest organem doradczym / opiniującym (np. opiniuje program UTW)
2. Współdecyduje o działalności UTW
3. Sprawuje kontrolę nad osobą zarządzającą / zarządem UTW
4. Inne. Jakież?

WL6. Ile trwa kadencja rady programowej UTW?

|_|_| lat
rada nie ma określonej kadencji

WL7. Czy Państwa UTW ma komisję rewizyjną?

1. Tak
2. Nie

WL8. Ile lat trwa kadencja komisji rewizyjnej UTW?

|_|_| lat
komisja nie ma określonej kadencji

WL9. Czy w Państwa UTW działa samorząd słuchaczy / rada słuchaczy (jednostka reprezentująca interesy i stanowiska społeczności wszystkich słuchaczy UTW)?

1. Tak
2. Nie

WL10. Ile lat trwa kadencja samozarządu słuchaczy UTW?

|_|_| lat
komisja nie ma określonej kadencji

WSPÓŁPRACA

WS1. Z jakimi instytucjami / organizacjami współpracuje Państwa UTW.

[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące odpowiedzi]

1. Urząd gminy / Miasta / Wójt / Burmistrz / Prezydent / Urząd Dzielnicy

2. Starostwo powiatowe / starosta
3. Urząd Marszałkowski / marszałek województwa
4. Administracja rządowa (np.: ministerstwa, urzędy wojewódzkie)
5. Urzędy Pracy
6. Uczelnie wyższe
7. Biblioteki
8. Domy / ośrodki kultury
9. Inne instytucje kultury (np.: teatry, filharmonie, muzea, galerie)
10. Domy pomocy społecznej
11. Ośrodki Pomocy Społecznej / Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie
12. Środowiskowe domy samopomocowe
13. Domy dziennego pobytu
14. Domy dziecka (placówki socjalizacyjne)
15. Szkoły (podstawowa, gimnazjum, liceum, policealne)
16. Przedszkola
17. Parafie
18. Świetlice
19. Media lokalne
20. Media ogólnopolskie
21. Koła Gospodyń Wiejskich
22. Ochotnicze Straże Pożarne
23. Kluby Seniora
24. Ogólnopolskie Porozumienie UTW
25. Ogólnopolska Federacja Stowarzyszeń UTW
26. Towarzystwo Inicjatyw Twórczych ę
27. Polska - Amerykańska Fundacja Wolności
28. Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego
29. Inne polskie organizacje pozarządowe (stowarzyszenia i fundacje)
30. Instytucje zagraniczne (np.: AIUTA, zagraniczne uczelnie, organizacje seniorów)
31. Inne Uniwersytety Trzeciego Wieku
32. Regionalne Porozumienia UTW
33. Spółdzielnie mieszkaniowe
34. Nie współpracujemy z żadną instytucją / organizacją
35. Inne, jakie?

WS2. Proszę teraz spojrzeć na tę samą listę i wskazać trzech najważniejszych partnerów UTW.

[ta sama lista, pierwszy najważniejszy, drugi najważniejszy, trzeci najważniejszy]

PROMOCJA

PR1. W jaki sposób UTW informuje o swojej działalności i ją promuje?

[proszę zaznaczyć wszystkie pasujące]

1. UTW ma własną stronę internetową
2. UTW ma podstronę na stronie internetowej instytucji w ramach, której działa
3. Biuletyn elektroniczny (newsletter)
4. Biuletyn drukowany
5. Własna tablica informacyjna

6. Ulotki
7. Plakaty
8. Wydawnictwa UTW
9. W prasie
10. W radio
11. W telewizji
12. Poczta pantoflową
13. Podczas imprez, pikników, wydarzeń kulturalnych, konferencji
14. Organizujemy dzień otwarty UTW
15. W inny sposób, jaki?

CELE

C1. Uniwersytety trzeciego wieku w swojej działalności stawiają sobie różne cele. Proszę zaznaczyć stwierdzenia, które najlepiej opisują cel Państwa UTW.

[proszę zaznaczyć trzy najważniejsze]

1. Kształcenie / nauka / poszerzanie wiedzy / sprawność intelektualna seniorów
2. Wzmacnianie kompetencji przydatnych na rynku pracy
3. Rozwój osobisty / rozwijanie zainteresowań i umiejętności seniorów
4. Stworzenie seniorom możliwości aktywnego spędzania czasu wolnego
5. Stworzenie seniorom możliwości utrzymania kontaktów towarzyskich i nawiązywania znajomości
6. Stworzenie sieci wsparcia dla seniorów / organizowanie samopomocy
7. Upowszechnianie zdrowego trybu życia / ruchu / sportu wśród seniorów
8. Zaangażowanie seniorów w aktywność społecznie użyteczną, działanie na rzecz innych lub dla dobra wspólnego
9. Reprezentowanie interesów seniorów wobec władz lokalnych czy rządowych
10. Inne. Jakie?

PLANY

PLA1. Czy w kolejnym roku akademickim planują Państwo ... ?

[Proszę zaznaczyć wszystkie pasujące]

1. Rozszerzenie oferty wykładów / zajęć o nowe tematy
 2. Zwiększenie liczby wykładów / zajęć
 3. Pozyskanie środków finansowych z nowych źródeł
 4. Zatrudnienie nowych osób
 5. Nawiązanie współpracy międzynarodowej
 6. Nawiązanie współpracy z uczelnią wyższą, podpisanie umowy o współpracy i patronacie
 7. Pozyskanie nowych partnerów
-
1. Realizację projektów, działań na rzecz lokalnej społeczności
 8. Realizację projektów wspólnie z dziećmi i młodzieżą
 9. Założenie koła wolontariuszy

10. Pozyskanie młodych wolontariuszy
11. Nawiązanie współpracy ze studentami uczelni wyższych
12. Inne. Jakie zmiany są planowane?

BARIERY

B1. Jakie czynniki najmocniej ograniczają działalność UTW?

[Proszę zaznaczyć 5 najważniejszych]

1. Brak lokalu
2. Trudny dostęp do sal i pomieszczeń
3. Zbyt mało pracowników
4. Zbyt mało wolontariuszy
5. Braki w wyposażeniu (komputery, sprzęt, umeblowanie itp.)
6. Brak środków finansowych
7. Słaba znajomość oferty UTW wśród seniorów
8. Małe zainteresowanie ofertą UTW
9. Brak kadry naukowej chętnej do prowadzenia wykładów / zajęć
10. Trudności we współpracy z samorządem lokalnym
11. Trudności we współpracy z uczelniami wyższymi
12. Trudności w pozyskiwaniu partnerów do realizacji projektów
13. Trudność w pozyskiwaniu uczestników projektów prowadzonych przez UTW
14. Trudności w komunikacji ze słuchaczami
15. Brak odpowiednich szkoleń dla pracowników UTW
16. Ograniczenia prawne i formalne / biurokracja
17. Inne, jakie?

PODZIĘKOWANIA:

Bardzo dziękujemy za wypełnienie ankiety.

Zapraszamy na stronę projektu "Zoom na UTW"

link: